T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENCİLERİNİN KENTSEL ALANDA YAKIN ÇEVRE ALGILARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ

HATİCE FULDEN HAZIR
177A5004

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA SAĞDIÇ

İSTANBUL
2020

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENCİLERİNİN KENTSEL ALANDA YAKIN ÇEVRE ALGILARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ

HATİCE FULDEN HAZIR
177A5004
ORCID: 0000-0001-5531-8444

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA SAĞDIÇ

İSTANBUL
2020

ÖZ

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENCİLERİNİN KENTSEL ALANDA YAKIN ÇEVRE ALGILARI: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Hatice Fulden Hazır

Haziran/2020

Bu çalışmanın amacı ortaokulda Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin yakın çevre algısını çeşitli değişkenler aracılığıyla belirlemek ve buna kaynaklık eden nedenleri incelemektir. Konuyla ilgili alan araştırmasında örneklem olarak kentin farklı özelliklere sahip ilçeleri seçilmiştir. Araştırma İstanbul'un Fatih, Şişli, Esenyurt ve Bahçelievler ilçelerinde MEB'e bağlı ortaokullardaki öğrencileri kapsamaktadır. Yapılan ön görüşmelerde araştırmaya gönüllü olarak katılan bireylerin sayısı belli olmuş, Sosyal Bilgiler dersi alan 148 ortaokul öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen 'yarı yapılandırılmış görüşme formu' ile toplanmıştır. Ayrıca katılımcılardan yaşadıkları mekâna ilişkin bilişsel, duyuşsal ve edinimsel davranışlarını belirlemek için yakın çevre algılarını zihin haritaları aracılığıyla yansıtmaları istenmiştir. Görüşme kayıtlarının değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler, ilgili literatür aracılığıyla değerlendirilmiş ve Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretiminde bireyin yaşam alanının mekânsal analizine ilişkin önemli eğitsel yetersizlikler olduğu görülmüştür. Oysa gelişmiş bazı ülkelerde Sosyal Bilgiler öğretiminde bireyin yaşadığı mekân öncelikli olarak öğretilmektedir. Eğitimdeki bu yetersizliğin sosyoekonomik düzeyi düşük olan yerleşim alanlarında daha belirgin olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bölgelerde yakın çevreye ilişkin duyarlılığın daha fazla olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitiminin temel ilkelerinden birisi yakından uzağa ilkesidir. Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler göstermektedir ki; Türkiye'de Sosyal Bilgiler eğitiminin yakından uzağa ilkesine göre tekrar yapılandırılmasının gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca

çalışma Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme programı ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki bahsi geçen yetersizliklerin çözümüne katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Yakın Çevre, Mekân Algısı, Sosyal Bilgiler Eğitimi, İstanbul.

ABSTRACT

INTERMEDIATE SURROUNDING PERCEPTION OF SOCIAL STUDIES LESSON STUDENTS IN URBAN AREA: A CASE STUDY OF İSTANBUL

Hatice Fulden Hazır

June/2020

The aim of this study is to determine the perception of the student's surrounding in the secondary school through various variables and to analyze the resources that leads to this. Districts of the city having different characteristics have been perceived in the field study as samples. The research includes students from secondary schools affiliated to MEB, in Fatih, Şişli, Esenyurt ve Bahçelievler districts in İstanbul. In the preliminary interviews, the number of individuals voluntarily participating in the research has been determined and 148 (one hundred and forty-eight) secondary school students who have selected the social studies lesson in their curriculum, have been constituted the sample of the research.

The data of the research has been collected through a "semi-structured interview form" developed by the researches. Moreover, participants were asked to reflect their perception of intermediate surroundings through mind maps in order to determine their cognitive, affective and acquired behaviors regarding the place they live in. Content analysis has been used for evaluating the interview records. Obtained information has been evaluated through the literature and it has been seen that there are essential insufficiencies regarding examination of the individual's living area within the scope of Social Studies education in Turkey. However, the place where the individual lives has been taught primarily in Social Studies education in some developed countries.

It has been seen that this insufficiency in education is more evident in residential areas which have low socio-economic level. In addition, it has been occurred that sensitivity level concerning intermediate surroundings is higher in areas which have high socio-economic level. One of the basic principles of Social Studies education is the proximodistal principle. The data obtained as the result of this research demonstrates that; Social Studies education is required to be reorganized from intermediate surroundings to the outlying surroundings.

Furthermore, the research may contribute to the solution of the mentioned insufficiencies in the secondary school curriculums with Social Studies teacher training program.

Key Words: Intermediate Surrounding, Space Perception, Social Studies Education, İstanbul.

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler, ilköğretim döneminde bireyi hayata ve yaşadığı topluma hazırlamak amacıyla oluşturulmuş bir derstir. Bu amaçla sosyal bilimler içinden seçilmiş bilgiler, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin becerilerini geliştirecek yönde oluşturulmuştur. Öğrencilerin yaşadığı çevreyi tanıması, bu çevre ile diğer yerler arasındaki ilişkileri kurabilmesi, yakın çevresinden başlayarak daha uzaktaki mekânlara kadar genişleyen bir mekânla ilgili soyut düşünebilme yetisinin kazandırılması amaçlanır. Çalışma boyunca karşılaşılan en büyük sorun, yakın çevre ve mekân algısı konusunda Türkçe kaynakların sınırlı olması ve öğrencilere bu konuda gelişim gösterecek bir müfredatın olamamasıdır.

Türkiye'de ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen yüksek lisans tezimin ortaya çıkmasında birçok değerli şahsiyetin emeği vardır. Burada bana yardımcı olan bütün herkese sonsuz teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Tez konumu seçmemde ve çalışmam boyunca bana desteğini esirgemeyen, değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Mustafa SAĞDIÇ'a; tezin başından itibaren fikir alış verişinde bulunduğum ve bana yardımcı olan değerli meslektaşım Handan DURGUN'a; en yorulduğum, en zorlandığım ve yapamayacağımı düşündüğümde her zaman varlıklarını hissettiğim KARDEŞLERİME; 4 ilçede seçmiş olduğum okullarda görev yapan müdür ve müdür yardımcılarına gösterdikleri ilgi ve kolaylıktan ötürü saygılarımı sunar, uygulamaya sonuna kadar sabırla iştirak eden öğrencilerime teşekkür ederim.

Bu çalışmanın süresince, bana katlanan ve beni daima teşvik eden eşim Aykut ÜNVER'e sevgilerimi sunuyor; hayatım boyunca beni destekleyen ve her daim yanımda olan biricik abim Ferit HAZIR'a saygılarımı sunuyor; bu başarımı görmesini istediğim ve yanımda olsaydı çok başka olurdu dediğim babam ÖMER HAZIR'a özlemimi sunuyor; ömrünü bize adayan ve hayat boyu karşılıksız bir şekilde beni seven şefkatli annem Necla HAZIR'a teşekkürlerimi sunuyor ellerinden öpüyorum.

İstanbul, Haziran, 2020 Hatice Fulden HAZIR

İÇİNDEKİLER

ÖZ iii
ABSTRACT v
ÖN SÖZ vii
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR xii
1. GİRİŞ 1
1.1. Çevre, Mekân ve Kent Algısı 1
1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretim Programlarında Çevre ve Çevre Algısı 10
1.3. Zihin Haritası 13
1.4. Literatür Taraması 17
1.5. Problem Durumu 18
1.6. Amaç 19
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları 20
2. YÖNTEM 21
2.1. Araştırmanın Modeli 21
2.2. Çalışma Grubu 21
3. BULGULAR 26
3.1. İstanbul'un Sembolü Denilen Mekânlar 27
3.2. Ortaokul Öğrencilerinin İstanbul'da En Çok Beğendikleri Mekânların Dağılımı 28
3.3. Öğrencilerin Evlerinin Çevresinde Dikkatlerini Çeken Mekân Öğeleri 29
3.4. Öğrencilerin Evinlerinden Okula Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri 30
3.5. Öğrencilerin Okuldan Evlerine Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri 31
3.6. Öğrencilerin Yaşadığı Çevreyi Aktardıkları Zihin Haritaları ve Zihin Haritalarında Yer Alan Mekân Öğeleri 32
3.6.1. Esenyurt İlçesi Örneği 33
3.6.2. Bahçelievler İlçesi Örneği 35
3.6.3. Fatih İlçesi Örneği 39
3.6.4. Şişli İlçesi Örneği 42
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 45

KAYNAKÇA 52
EKLER..... 57
ÖZ GEÇMİŞ 63

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Mekânsal Algının Yeri 11

Tablo 2: Ontario Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanları, Üniteler ve Sınıf Düzeyleri .. 19

Tablo 3: Katılımcılara Ait Bilgiler 22

Tablo 4: Ailelerin İlçeye Göre Eğitim Düzeyleri ve Ailelerin Ekonomik Durumları..... 24

Tablo 5: İstanbul'un Sembolü Denilen Mekânlar 28

Tablo 6: Ortaokul Öğrencilerinin İstanbul'da En Çok Beğendikleri Mekânların Dağılımı.... 29

Tablo 7: Öğrencilerin Evlerinin Çevresinde Dikkatlerini Çeken Mekân Öğeleri 30

Tablo 8: Öğrencilerin Evinlerinden Okula Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri..... 31

Tablo 9: Öğrencilerin Okuldan Evlerine Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri..... 32

Tablo 10: Öğrencilerin Zihin Haritasında Yer Alan Mekân Öğeleri 34

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sonnenfeld (1977)'in Çevre Sınıflandırması 4

Şekil 2: Araştırmada örneklemlerin seçildiği İstanbul ilçeleri 27

Şekil 3: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö4'ün (E) Zihin Haritası 35

Şekil 4: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö1'in (K) Zihin Haritası 35

Şekil 5: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö5'in (K) Zihin Haritası 36

Şekil 6: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö3'ün (E) Zihin Haritası 37

Şekil 7: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö4'ün (E) Zihin Haritası 37

Şekil 8: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö5'in (E) Zihin Haritası 38

Şekil 9: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası 39

Şekil 10: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö20'nin (K) Zihin Haritası 39

Şekil 11: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası 40

Şekil 12: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö17'nin (K) Zihin Haritası 41

Şekil 13: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö6'ncı (E) Zihin Haritası 42

Şekil 14: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö17'nci (E) Zihin Haritası 42

Şekil 15: 7. Sınıf Şişli İlçesinde Oturan Ö1'in (K) Zihin Haritası 43

Şekil 16: 7. Sınıf Şişli İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası 44

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AVM: Alışveriş Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP: United Nations Populations Divisions

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

1. GİRİŞ

1.1. Çevre, Mekân ve Kent Algısı

Çevre (environs) kelimesi köken olarak bir yeri çevreleyen alan demektir. Terim olarak çevre, insanların ve diğer canlıların var olduğu ortam ya da şartlardır. "Çevre, canlıların yaşamsal bağlarının olduğu, etkiledikleri ve farklı yollarla etkilendikleri ortamdır" (Aydın, 2011). Yaşam ile çevre kavramları; birbirlerinden ayrılamayan ve her zaman etkileşim içinde bulunan iki önemli kavram olmuştur. Ayrıca çevre çok boyutlu bir kavram olup fiziki anlamının yanı sıra kültürel, politik, iktisadi, psikolojik ve daha diğer birçok boyutu da içerir (Kahyaoğlu, Daban, Yangın, 2008).

Çevre, insanın doğduğu, yaşadığı, kendini geliştirdiği, diğer insanlar ile etkileşime ve iletişime geçtiği, toplum ile bütünleştiği alandır. Bu alanı insan kendisi var etmemiş, atalarından miras almış, onlara da daha öncekilerden miras kalmıştır. Bu mirası korumak her insanın görevidir. Ancak mirası korumak için öncelikle çevreyi tanımak, çevrenin farkında olmak gerekir. Bu açıdan bireyin ilköğretim kademesinden itibaren çevreyi tanıma bilincini kazanması önemlidir (İnce, 2015). İlkel toplumlarda tek etkileşim bireylerin meydana getirdiği gruplarla, onların içinde bulundukları fiziki çevreler arasında olmuştur (Özgüç, Tümertekin, 2014). Dolayısıyla insanoğlu yaşadığı dünyayı ve çevreyi tanımak ve farkında olmak zorunda kalmıştır. Ayrıca çevre kavramı zaman içinde somut bir faaliyet alanı olan, mekân kavramını oluşturmuştur. Yani mekân, çevrenin biçim ve malzeme gibi ona fiziksel anlatım sağlayan önemli bir özelliği olmuştur.

Mekân (spatium) kelimesi dağılım ya da mesafe anlamına gelen Latince bir terimdir. Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanımlara göre: Mekân; a- Yer, bulunulan yer; b- Ev, yurt; c- Uzay olarak farklı anlamlarda karşımıza çıkmaktadır (TDK, 2019). Mekân farklı bağlamlarda farklı tanımlarıyla kullanılmaktadır. Tarihin farklı zamanlarında birbirinden bağımsız alt disiplinlere konu olan mekân birçok bilim insanının çalışma konusu olmuştur. Descartes; mekân kavramını yayılma ve dağılma anlamında kullanmış ve yaşadığımız dünyayı mekân kavramıyla daha iyi anladığımızı savunmuştur (Elden, 2009, 460'tan aktaran Kaya, 2014, 2). Massey (2005) ise mekânı; çok yönlü, sürekli işlenmekte olan, hiç durmayan bir süreç olarak tanımlamaktadır. Massey mekânları tek bir kimlikle tanımlananın olanaksız olduğunu

vurgularken, mekân oluşturma sürecini parçalı, kesintili fakat sürekli devam eden bir olgu olarak görmektedir (Massey, 2005, For Space'den aktaran Bilgili, 2016, 2). Mekânlar sürekli yenilenen ve değişen bir olgu halindedir. Uzun yıllarda sürse de dağlar yok olmakta, ormanlar değişmekte veya yeni göller ortaya çıkabilmektedir. Örnekten de anlayacağımız gibi mekân hiçbir zaman kesin ve değişmez değildir. Bunun yanı sıra mekân kavramı anlamsal olarak ta değişime uğramaktadır. Bir mekâna yüklenen anlam zamanla ortadan kalkabilir ve o mekân başka bir mekâna dönüşebilmektedir. Mekân, insanın dünya üzerinde yaşadığı günden beri etkileşimde olduğu bir kavramdır. Bu kavram insanın nerede yaşadığı sorusuna dünya, ülke, şehir, tabiat, ev veya yakın çevresiyle ilişkili olan birbirinden farklı cevaplar halini almıştır. Bireyler dar alanda yaşamını sağladığı mekânlara; ev, iş, okul, toplu taşıma olarak adlandırırken geniş alanlarda yaşadığı yerleri kent olarak adlandırmışlardır.

Kentler; insanlık tarihinin bir bütünü, birer gündelik hayat mekânı, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıları içeren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal ilişkilerin ve yaşanılan toplumsal süreçlerin düşünsel ve kültürel imgeleri kentlerdir. İnsan ve mekân kavramının insanlığın var olduğu dönemlere kadar uzanması değişen dünya tarihinde önemli yer alan kentlerle önemini arttırmaktadır. Bu sebeple kentler yaşamın tarihi olarak kabul edilmekte ve çevre-insan ilişkileri kent ve kentsel mekânlar üzerinden incelenmektedir (Güleç Solak, 2017).

Tarih boyunca dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamıştır. Var olan bu düzen Sanayi Devrimi ile büyük oranda değişikliğe uğramıştır. 20.yüzyılın sonlarına doğru şehirlerin kurulmasıyla birlikte yeni kavram olan kent ortaya çıkmış ve kırsal nüfusun sayısı yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Kent kavramı en genel tanımıyla bir yerleşme biçimi ve topluluk türüdür. Kentler tarihin hemen hemen her döneminde farklı anlama sahip olan dinamik bir kavram niteliğinde olmuştur. İnsanların mekân biçimlerini ve işlevlerini değiştirmesi tarihte kent kavramının da sürekli değişmesine sebep olmuştur. Aristo; insanların daha iyi bir hayat sürmek için toplandıkları yerlere kent demiştir. Weber ise kent kavramını ekonomik ve siyasi yapıların fonksiyonelliğiyle paralel olarak yorumlamıştır (Weber, 2000, 73-101'den aktaran Topal, 2004, 1). Sonraki dönemlerde de bu kavram dinamiğini korumuş ve nüfus büyüklüğü, üretim biçimi, kullandığı teknoloji, eğitim-kültür-sanat ve yönetim biçimine göre farklı kalıplar ve yorumlar almıştır (Topal, 2004).

Kentlerde yaşayan nüfus oranları ülkenin kentleşme düzeyleri hakkında bilgi verir. Gelişen dünya ne kadar kentleşse de bu oran yer kürede düzenli şekilde dağılmamıştır. Japonya, ABD

ve Batı Avrupa gibi ülkelerde her beş kişiden dördü kentlerde yaşarken Çin, Hindistan gibi ülkelerde on kişiden üçü ya da ikisi kentlerde yaşamaktadır (Tümertekin, Özgüç, 2015). Fakat günümüz dünyasında nüfusumuzun büyük bir oranı kentlerde yaşamaya başlamıştır. "Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü (United Nations Population Division) gelişmekte olan ülkelerdeki her 10 çocuktan 6'sı 2025 yılı itibari ile kentlerde yaşayacaktır" demiştir (UNDP, 2019). Türkiye'de kent kavramı ise "nüfus ölçütü" temel alınarak yasal düzenlemelerle ortaya konulmuştur (Topal, 2004). Türkiye'de kentleşme oranı 2018 yılı verilerine göre %92,3 olmuştur. Bu oranın %18,4'ü İstanbul'da ikamet etmektedir (TUİK, 2019).

Kentler sahip oldukları maddi zenginlik, sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olarak bireysel becerilerin ortaya çıkmasına imkân veren bir ortamdır. Kişinin becerileri yalnızca uygun ortam ve imkânlar dâhilin de başarılı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple kentlerin sahip olduğu düzeyler bireyi doğrudan etkilemektedir (Ural, 2012). İnsan davranışları belirli bir sosyal ve fiziksel çevrede meydana gelmektedir. Buda insanın algı ve davranış kavramını ortaya çıkarmaktadır. Gündelik hayatın geçtiği mekânlar, yaşamın öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, algı ve deneyimlerin bilincinde farklı kimliklerle şekillenmektedir.

İnsan; algı, bilişim ve davranış mekanizmasıdır. Algı, çevresel verilerin duyular aracılığıyla zihinsel süreçten geçerek okunması şeklidir. Aktif bir süreç olan algı, nesnel dünyanın öznel aktarımıdır. Çevreden duyusal bilginin alınması ve işlenmesine ilişkin bir çalışma alanını oluşturan algı, insan-çevre ilişkilerinin incelenmesinde önemli bir yer tutmaktadır (Öztürk, 2009). İnsan içinde yaşadığı çevreyi daha iyi anlayabilmek, ona uyum sağlayabilmek ya da onu kendisine uydurabilmek için, çevreyi tanımak zorundadır. Bu sebeple fiziksel çevrenin algılanması insanın doğumundan başlayarak hayatı boyunca devam eden bir evre haline gelmiştir.

Bireyin çevre ile ilişki kurduğu en önemli dönem gelişim açısından da önemli olan çocukluk dönemidir. Çocuğun fiziksel ve beşeri çevresiyle ilişkisinin sağlıklı olabilmesi için kişinin o dönemi sağlıklı ve güven ortamında geçirmesi gerekmektedir (Özervet Çakırer, 2013). Piaget'e göre insanın zihinsel gelişimi, bir çocuğun dünya ile ilişkiye geçtiği andan itibaren başlamaktadır (Piaget, 1967, 207'den aktaran Akarsu, 1984, 31-33). Çocuk belli bir olgunlaşma sürecinden geçerken gelişiminde farklı zamanlarda farklı beceriler kazanır. Çocukların 2 yaşından itibaren nesne merkezli düşünceye geçtiği bilinmektedir. Çocuk, çevresine dair zihinsel faaliyetlerde önce yakın nirengi noktalarını kullanır. Yaşı ilerledikçe gelişimiyle birlikte uzaktaki nirengi noktalarını kullanmaya başlar (Öcal, Polat, Altınok,

2011). Dünya'daki her çocuğun yakın ve uzak algısı farklılık göstermektedir. Yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, sosyal ve kültürel geçmiş ve deneyim bu konudaki araştırmalarda önemli parametrelerdir. Dünyayı tanıma, mekânı algılama ve anlamlandırma elde edilen bu bilgileri zihinde yerleştirerek bilişsel olarak içselleştirmesiyle mümkün olur. Yani her algı bireyseldir ve değişkendir. Bilişte en önemli organ olan göze, mekânın algılaması için birçok uyarıcı etki etmektedir. Televizyon, internet, kitap, reklamlar mekânsal algının çeşitlenmesinde var olan sebeplerdendir. Ayrıca çocukların mekânsal bilişlerine yönelik gelişimlerinde eğitim düzeyi ve verimi, yaşadığı yerde ne kadar süre kaldığı, ulaşım aracı olarak neyi tercih ettiği (toplu taşıma, yaya, özel araç…) ,ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet, oturduğu ilçe ve şehir yapısı etkili olmaktadır (Özervet Çakırer, 2013).

İnsanın çevre ile karşılıklı ilişkisi, onun dışarıdan algıladığı uyarıcılar ile kişisel duygular yoluyla öznel şekilde oluşturduğu dünya imajına çevresel algı denmektedir. Nesnel çevre araştırmalarının geri plana düştüğü 1960 yıllarında insan-çevre ilişkisi öznel (sübjektif) çevre yani bireyin kendi algıladığı şekliyle çevre konusuna bırakmış ve birçok disiplinde araştırma konusu olmuştur (Tümertekin, Özgüç, 2015). Çevreyi yalnızca fiziki bir kavram olarak kabul etmemiz doğru değildir. Çevre gerçekliği ile birlikte, her kişinin algısına göre değişkenlik göstermektedir. Uzun yıllar birçok alt disipline konu olan çevreyi Koffka (1935) coğrafi çevre ile davranışsal çevre olarak ele almıştır (Öcal, 2007).“Davranış belirli bir çevrede gerçekleşmektedir. Davranışsal çevre iki koşula dayanır; birincisi coğrafi çevrenin doğasına, ikincisi organizmaya” (Koffka, 1935, 3'den aktaran Öcal, 2007, 25).

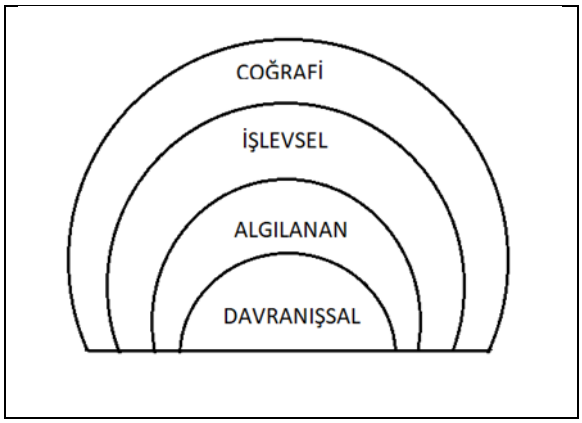

Şekil 1: Sonnenfeld (1977)'in Çevre Sınıflandırması

Tümertekin, Özgüç, 2015'ten,50

Sonnefeld (1977) ise daha ayrıntılı bir çevre tanımına gitmiştir.

"İnsan dışında bulunan topyekün çevre, yani coğrafi çevre; bunun içinde insan faaliyet gösterdiği çevre fonsiyonel çevre yer alır ve burası, farkında olsun ya da olmasın, dünyanın insan davranışlarına etki eden çeşitli kısımlarını kapsar. İnsanların algılarına göre davranışta bulundukları davranışsal çevre ise kişiye göre değişen, çok daha sınırlı bir çevredir" (Sonnenfeld, 1977, 244-251'den aktaran Tümertekin, Özgüç, 2015, 50)

Bireyin dünya görüşü, içgüdüsü, duyguları kendi mekân imajını yaratır. Yarattığı dünya imajına en önemli etki ise kişinin kültürüdür. Doğduğu zamandan yaşadığı her ana kadar kültür tartışmasız insanın çevreye verdiği tepkiyi şekillendiren önemli faktör olmuştur.

Mekân birbirinden farklı parametrelerle işlenen bir kavramdır. Bu kavram bir şehir olabildiği gibi, bir ülke ya da mahalle olabilmektedir. Mekân öncelikle sahip olduğumuz tecrübelere göre her bireyde farklı algılanmaktadır. Buda mekân ve mekân algısı kavramlarını daha kapsamlı hale getirmektedir. Günlük hayatımızda yer alan mekânlar, kişinin öznel ve psikolojik sürecinden geçerek algı-deneyim-tecrübe ve kişilikle birleşip karşımıza mekân algısı olarak çıkmaktadır. İnsan davranışları belirli bir beşeri ve fiziki çevrede meydana gelmektedir. Buda insan-çevre algısının birlikte işlenmesine sebep olmaktadır. Çevre-insan ilişkisinde mekân algısı temel unsurdur. Kişinin fiziksel algılamasıyla başlayan ilişki kişinin bilgi düzeyi ve psikolojik süreci mekânı algılamasını şekillendirmektedir. Fiziksel çevre; içinde yaşanılan kültürleri, gelenekleri, tarihi ileten ve etkileyen ortamdır. Her kişinin fiziksel çevre algısı bireyseldir (Tandoğan, 2014). Bu sebeple insanların yakın çevre/mekâna yükledikleri anlamlar zamana ve kişiye göre değişebilmektedir. Bireyin çevresel tutum ve davranışları farklı etkenlerle değişmektedir. Yaşam boyunca farklı eğitim sürecinden geçmiş, farklı maddi ve manevi özelliklere sahip, farklı yerleşim alanlarında bulunan, mesleki ve sınıf farkı olan bireylerin özellikleri çevre tutumunu değiştirmektedir (Kahyaoğlu, Daban, Yangın, 2008). Çocukların yaşadığı yerlerin niteliğinin değişkenlik göstermesi yakın çevre algısını hayati önemde etkilemektedir.

Kentlerde yaşayan çocukların sığ büyümesi onun hem yakın çevresini hem de yaşadığı şehri tanımasını zorlaştırmaktadır. Çocukların yaşadıkları çevreye karşı olumlu, başarılı tutum ve hisler geliştirememesinin birçok sebebi vardır (Wilson, 1996). Öncelikle kentleşme olgusu içinde yaşayan çocuk doğal çevrenin doğrudan etkisinden uzak büyümektedir. Akabinde, yaşadığı dönemin teknolojisi, kullanılan ulaşım çeşitliliği, okuduğu kitap türü, seyahatleri, gezdiği müzeler veya televizyon özetle öğrendiği tecrübe ve deneyimler çevreye karşı

tutumunun farklılaşmasına neden olmuştur. Bu sebeple çocuk üzerinde eğitim ile çevreyi tanıma daha önemli hale gelmiştir. Kent algısı; bireyde genellikle bütüncül değildir. Hemen hemen her duyunun işin içine girdiği imgelerde bireyin geçmiş deneyim ve hatıraları ile birlikte anlam yüklediği birleşim haline gelmiştir. Bu nedenle; her birey kendi kent algısını yaratır ve taşır (Lynch, 1973). Her kentin kendine ait bir bilinci vardır. Bu bilinçte bireylerin bilincini belirlemektedir. Fiziki çevre, hukuk, sosyal hayat, ekonomik düzey gibi kentten ve bireyden bağımsız olmayan unsurlar karşılıklı etkileşimle kent algısının şekillenmesine sebep olmaktadır (Ural, 2012). Kentlerdeki hızlı tempo, yoğunluklar, çarpık ve plansız yerleşim kent olgusuyla iç içe büyüyen çocukların fiziksel, bilişsel ve duyuşsal gelişiminde şekillendirmektedir (Tandoğan, 2014). Kent algısı; insanların şehirle kurduğu sabit ilişkinin yanı sıra, onun şehir ile ilk teması ve sonrasında mevcut tecrübeleriyle günümüze kadar taşıdığı davranışlarıdır (Sağdıç, 2014).

Her bireyin kent kavramı değişkenlik gösterir. Kentlerin farklı algılanmasında insanların kültürlerine, ihtiyaçlarına, değer yargılarına, duyarlılıklarına, eğitim düzeylerine, ekonomik durumlarına ve tecrübelerine bağlı olarak çeşitlenmektedir (Sağdıç, 2014). Bunun yanı sıra kişinin yaşı, cinsiyeti, sosyal yaşamı kent algısını şekillendirmekte oldukça önemlidir.

Şehir üzerine algı araştırmalarında Lynch'ın 1960'da yayınladığı The Image of the City adlı kitabı bu konuda ele alınan birçok kaynağın temeli olmuştur. Lynch' e göre çevreyi tanımak ve modelleme ihtiyacı, hem pratik hem de duygusal açıdan birey için hayati önem taşımaktadır. Çevreyi ve yakın çevresini tanıyan birey psikolojik olarak da kendini güvende hissedebilmektedir. Karmaşık potansiyeli olan kentlerde yakın çevreyi tanımak çok daha önemlidir. Ona göre çevresel imajın üç bileşeni bulunmaktadır. Bunlar kimlik, yapı ve anlamdır. Bu algıyı şekillendirmekte de en önemli form tecrübelerdir. Lynch; bireyin kent algısı içeriğini 5 başlık altında toplamıştır. Bu 5 eleman fiziki şekillerden etkilenmektedir. Bunlar; yollar, kenarlar, kesimler, kavşaklar ve nirengi noktalarıdır (Lynch, 1973).

1. *Yollar: Gözlemcinin alışkanlık ve olanaklarına bağlı olarak kullandığı alanlardır. Pek çok kişinin imgesinde baskın olan bir unsurdur. Kişi hareket halindeyken kenti gözlemler ve bu yollar üzerinde diğer evrensel öğeleri algılayabilir be bütün ilişki kurarlar.*
2. *Kenarlar: Gözlemci tarafından kullanılmayan doğrusal öğelerdir. Kıyılar, demiryolları, gelişme bölgesi sınırları örnektir. Pek çok kişinin yön bulmak için kullandığı önemli öğelerdendir.*

3. *Bölgeler: İki boyutlu alanlar olarak algılanır ve kentin orta veya büyük ölçekli bölümlerini oluşturur.*
4. *Düğüm/Odak Noktaları: Gözlemcinin kente girebilesini sağlayan stratejik noktalardır.*
5. *İşaret Öğeleri: Noktasal referanslardır. Bir bina, bir dağ veya levha gibi* (Lynch, 1973).

Yaşam deneyimlerine bağlı çevre ve yakın çevre eğitimi yaşamın en erken dönemlerinde başlamalıdır. Bireylerin mekân ve çevre algısı çok küçük yaşta şekillenmeye başlamaktadır. Bu algının doğru ilerleyebilmesi için nitelikli ve kaliteli eğitimden geçmesi gerekir. Çünkü eğitim bireyin tüm deneyimleri, tutumları, değer ve davranışlarının şekillenmesinde kritik bir rol oynar (Wilson, 1996). Eğitimin çok küçük yaşlarda devreye girmesi bu hususta çok önemlidir.

Çevre eğitimi, çok farklı disiplinin bir araya geldiği, toplumun her kesimine hitap eden çok yönlü eğitim sürecidir (Gülay, 2011). Türkiye'de çevre eğitimine yönelik konular ağırlıklı olarak Fen Bilgisi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders içerisinde yer almaktadır (Özdemir, Gökçe, 2019). Türkiye 2005-2006 yılında yapılandırmacı yaklaşımla öğrenci merkezli bir eğitim sistemi uygulamaya başlamıştır. Sosyal Bilgiler dersi için, kendi yaşamlarını, becerilerini, bilgilerini birey olarak dikkate alarak çevresiyle etkileşime girme amacı sağlayan bir yaklaşım oluşturmuştur (Aybek, Aslan, 2016). Öğretim programları ve amaçları bulunduğu çağın ürünüdür. Dönemin özelliklerini en doğru şekilde yansıtır. Çağdaş toplumlarda, çağın gerektirdiği insan tipinin yetiştirmesine öğretim kurumları, öğretim programları ve amaçları araçlık eder (Sekin, Ünlü, 2002). Müfredat ve öğretim programları da tamamlayıcı öğretim materyalleridir. Bu uygulamalar ne kadar doğru ve eleştirisel yaklaşımla öğrenciye verilirse o kadar doğru yol sunar. İstenilen yakın çevre ve çevre algısı öğrenciye en başarılı şekilde ulaştırılmak isteniyorsa; ülkenin sosyal, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri göz önünde bulundurularak müfredat geliştirilmelidir (Aybek, Aslan, 2016). Var olan eğitim uygulamaları ve programlar geliştirilmeli, çevre eğitimi çalışmaları gerçekçi ve ihtiyaca yönelik olarak ilerletilmelidir (Ekici, Gülay, 2010).

Parke'e (1978) göre, çocukların ev çevresi (hem iç hem dış) onları bebeklikten itibaren saran bir sosyal ve fiziksel çevrenin alanıdır. Yapılan araştırmalar, okul çağına gelmemiş çocuklar için, ev dışındaki çocuk bakım merkezleri, kreş gibi alanlara nazaran, ev çevresinin onların gelişiminde baskın yer olduğunu ortaya koymaktadır. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde çocuklar için önemli bir uyaran olan ev, çocukları sosyal ve fiziksel olarak doğrudan etkiler.

Sosyal olarak yetişkinler ve aile bireyleri; fiziksel olarak ise, oyuncaklar, kitaplar ve çeşitli sesler ön plana çıkmaktadır (Parke, 1978). Bilişsel gelişimi etkileyen sosyal çevre sadece aile sınırlı değildir; bakıcı, akraba ve akran gibi farklı bireyler de bu çevreye dâhildirler. Bahsi geçen grupların, çocuk için ebeveynden sonra gelen ikincil sosyal çevre olduğu söylenebilir.

Kentte yaşayan ailelerin çoğunluğu, ortaokul seviyesine kadar olan çocuklarının mahalle dışına, ailesinden bağımsız bir şekilde çıkmasına izin vermemektedir. Millî Eğitim Politikası gereğince, devlet okuluna gidecek öğrenciler kendi mahallelerinde bulunan okula gitmek zorundadırlar. Özel okula giden öğrenciler bu konuda istisna oluştururlar. Ortaokul seviyesindeki birçok öğrenci için, kendi mahallesi, konut çevresi ve okul çevresi onun özgür oyunu için yegâne mekân olur. Oyun, çocukların bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimi için olmazsa olmaz bir eylem olduğuna göre, oyun ve mekân ilişkisi daha önemli bir konu haline gelmektedir. Bu sebeple, çocukların bulundukları konut çevresinin mekânsal özellikleri, onların açık alanda özgürce oyun mekânı bulabileceği kentsel çevre olarak önem teşkil eder. Aynı zamanda çocukların yakın çevresinin niteliği, mekânsal ilişkileri ve dokusu; oyun oynama biçimini, hareket düzeylerini ve yeni arkadaşlar edinme ihtimalini de etkilemektedir. Bu durum örneklenecek olursa; kapalı sitede oturan çocuk için kendi başına çıkabileceği açık oyun mekânı site bahçesi iken; apartmanlaşmış bir mahalle dokusunda, ya da az katlı bir gecekondu mahallesinde, bu açık ve özgür oyun mekânı; sokak, apartman bahçesi, oyun parkı, mahalle parkı, kaldırım, merdiven, çeşitli aralıklar, çıkmaz sokaklar, apartman girişi gibi irili ufaklı birçok yer olabilir.

Günümüzde çocukların serbestlik alanlarının azalması gibi bir durum gözlemlenmektedir. Kırsal yaşamın serbestliği ve müşterekliği, yerini daha karmaşık ve bölünmüş bir dünyaya bırakmıştır. Artık çocuklar belirli tanımlı alanlarda, özellikle kapalı alanlarda oyun oynarlar. Kreş, okul, kurs gibi kapalı mekânlar daha fazla kullanılırlar. Aileler, kentlerin yeni modası olan kapalı sitelere yerleşerek, çocukları için sınırlandırılmış bir özgürlük alanı yaratmaya çalışırlar. Kentsel alanların hızlı değişim aileleri buna mecbur bırakmaktadır. Sadece çocuk mekânları değil tüm sosyal ve kamusal işlevler özelleşmeye ve farklı gruplar için sınırlandırılmaya açık bir durumdadır.

Yaşanılan ev ve onun yakın çevresinin mimari kurgusu, niteliği çocukluğu etkileyen bir etmendir. Herkesin çocukluk hatıraları ev ve onun çevresinde kurulan oyunlar ve evin çeşitli imgelerinden oluşur. Ev çevreleri sadece mimari özellikler sebebiyle bile çocukların bilişsel ve fiziksel gelişimine etki edebilir. Farklı çevreler farklı imgesel hatıralar, farklı etkileşimler

ve uyarımlar anlamına geldiği için, çocuk gibi gelişim aşamasında olan ve çevresindeki her şeyden etkilenen ve özümseyen varlıklar için daha önemli hale gelmektedir. Çevresel niteliğin artması, daha kabiliyetli, yetenekli nesillerin yetiştirilmesinde önemli bir bileşendir. Çocukluk hatıraları çeşitli mekânlar ve orada gerçekleştirilen eylemler gibi çeşitli imgesel görüntüler üzerinden ifade bulur. Bunlar insanların gelişimlerini etkileyen birikimlerdir. Bu sebeple çevre - çocuk ilişkisinin sosyal olduğu kadar mekânsal da bir içerik olması sebebi ile ve bir mimari tasarım sorunu olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Çocukların, iç mekândan dış mekâna kaçabilmeleri ve dış mekânı kullanabilme fırsatı, onların yakın çevresini tanıma düzeylerini belirlenir. Ayrıca, konut biçimi, çocukların akranlarıyla olan ilişkisini belirleyebilir ve bu durum sosyal gelişimi etkiler. Çocukların rahatça koşup oynaması vesilesiyle fiziksel gelişimlerini de etkileyecektir. Konut tipolojisi çocukların hem iç hem de dış mekânı kullanarak yeterli güneş ve temiz hava almasında etkili olacağı için doğrudan onların sağlıklarını da etkiler (Parke, 1978). Çocuk, büyürken temiz hava ve güneşe ihtiyaç duyan bir varlıktır.

Bu noktada, Parke'ın (1978) da belirttiği gibi apartmanda yaşayan çocukla tekil konutta yaşayan çocuk arasında oyun imkânı konusunda farklılıklar vardır. Apartmanlar çocuklar için etkileşimin zayıf olduğu alanlar olması nedeni ile yalnızlık getirebilir. Aynı durum anne ve baba için de geçerlidir. Dikey yerleşim, kişiler arası etkileşimi farklı bir boyuta taşımakta ve çeşitli engeller oluşturmaktadır. Aynı olumsuzluk çocukların etkileşimi için de geçerlidir. Rahatça erişilebilen bir bahçenin yokluğunda, komşular ve özellikle çocuklar ile buluşmak da güçleşir ve komşular arası güvenin yeşereceği bir ortam oluşmaz. Güvenlik meselesi çocukların yakın çevresini tanımasını zorlaştırabilmektedir.

Kentler genelde çeşitli mahallelerin, semtlerin bir araya gelişiyle oluşmaktadır. Aynı zamanda bu mahallelerde konut yoğunluklu alanların bulunması sebebi ile mahallede bulunan bir apartmanda yaşayan çocuk için çevresel sınırların net bir biçimde belirlenmiş olmadığı görülür. Bu sınırlar, kapalı site yerleşimlerine göre açık sınırlardır. Mahallede yaşayan bir çocuk; yaş aldıkça evinden sokağına çıkar, ardından diğer sokaklara ulaşır, çarşıya ve diğer mahalleye doğru ilerleme kat eder, okuluna ve kente doğru belirli bir akışkanlıkla açılmaya başlar. Buna karşın kapalı sitede ya da banliyö yerleşimlerinde bu sınırlar daha keskin hatlarla çizilmiştir. O sebepten keskin sınırlar çocukların kendi başlarına keşfedip öğrenecekleri biçimde değil, çeşitli araçlar vasıtasıyla aşılmaktadır.

Çocukların çevrelerini daha verimli kullanabilmesi için, mekânsal nitelik, çeşitlilik, sınırlar, güvenlik ve işlevsellik gibi yönler öne çıkmaktadır. Tanımsız bir bahçe alanı aktif bir oyun alanı olmak yerine pasif bir oyun alanı olabilir. Nitelikli tasarlanmış, kendine has ve çocuklara dönük özellikleri olan bir bahçe alanı ise çocukların fiziksel ve psikolojik yönden rahatlamasının yolunu açan kullanımlara; yani aktif oyuna izin verebilmektedir. Böylesi mekânlar çocukların akranlarıyla kurdukları ilişkiyi de etkilemektedir. Özellikle sınırlandırılmış mekânlar için söylenecek olursa; niteliksiz tasarlanmış, sınırlandırılmış bir bahçe alanı, çocuk için bir zaman sonra hapishaneye de dönüşebilir. Kapalı site üretiminde bahçe alanının niteliği ve büyüklüğü, özellikle çocukların çevresel tatmin almaları konusunda önem teşkil etmektedir. Yapı büyüklüğü ve bahçe oranının doğru tayin edilmesi, çocukların kapalı site fiziksel çevresini aktif bir biçimde kullanmasının yolunun açar ve çocukların gelişimine katkı koyabilir. Küçük olması ve mimari peyzaj niteliğine sahip olmaması bir problem iken, büyük olması ve tanımsız alanlar içermesi de çocukların akranlarıyla kolayca bir araya gelmesine engel teşkil edebilir.

Özetlenecek olursa; sitelerin yapısal özellikleri, blok yapısı, bina yüksekliği, bahçe alanı, site nüfusu, vaziyet planı, yapı-bahçe oranı olarak çoğaltılabilecek maddeler; çocukların davranışlarını, oyunlarını, algılarını ve dolaylı olarak gelişimlerini etkilemektedir. Tüm bu durumlar özünde birer imkân meselesidir. Kamusal alan üretememek, çarpık kentsel mekânlar üretmek, bu içe dönüklüğü ve belirli sınırlar içinde çeşitli özel imkânlar yaratmak gerekliliğini doğurmuştur. Çocuklara sağlanacak serbest ve özgür oyun çevresi, güvenli ulaşım ve yaşam alanı onların yakın çevre ve mekân algısı konusunda daha farkında bireyler olarak yetişmesini avantajlı şekilde etkileyeceği düşünülmektedir.

1.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretim Programlarında Çevre ve Çevre Algısı

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD'de Millî Eğitim Derneğinin Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Genel hatlarıyla Sosyal Bilgiler, dünyanın ve yaşamın toplumsal yönlerini inceleyen disiplinler grubu olarak tanımlanmıştır (Sever, 2015). Türkiye'de Sosyal Bilgiler eğitiminin tarihi çok eskiye dayanmamaktadır. 1970-1971 yılları arasında deneme olarak ortaokullarda yer alan ders, 1974 yılında temel eğitim olarak 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulması kararı verilmiştir. Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi uzun bir süre Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinin birleşmesinden oluşmuş bir ders olarak görülmüştür. Günümüzde ise Sosyal Bilgiler dersi, Tarih ve Coğrafyanın yanı sıra, Sosyoloji, Hukuk, Ekonomi, Siyaset Bilimi, Antropoloji, Arkeoloji, Psikoloji ve Din gibi farklı sosyal bilim dallarından elde edilen bilgilerin disiplinler arası bir yaklaşımla öğretildiği bir ders

olarak görülmektedir (Sağdıç, 2019). Sosyal Bilgilerin genel odağı insan davranışlarıdır. İnsan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal ve fiziksel çevresi ile olan ilişkilerini inceleyen bir bilimdir. Sosyal Bilgiler programının genel amacı ise; sorumluluğunu bilen, etkin vatandaş ve insan yetiştirmektedir. Bireyi hayata hazırlayan ve kişiye vatandaşlık becerileri öğreten program insani gelişim için oldukça önemlidir.

Günümüzde gelişen teknoloji ve sosyal çeşitlilik vatandaşlık boyutlarını genişletmektedir. Artık sadece devlete ve ülkesine sorumlu bireyler olmanın yanı sıra bütün insanlığa karşı sorumlu hisseden ve evrensel bilince sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Gömleksiz, Cüro, 2011). Hızla gelişen sosyal ve kültürel yapı içerisinde temel toplumsal kurallar yalnızca aile fertleri tarafından verilmesi beklenemez. Bireyin gelişmesi, farklı bakış açılarını kazanması, kültürlenmesi, başarılı bir dünya bireyi olabilmesi hususunda eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır (Akengin, Sağlam, Dilek, 2002). Sosyal Bilgiler dersi multidisipliner yapısı ve kapsamı açısından ortaöğretim düzeyinde önemli bir misyona sahiptir. Sosyal Bilgiler çevre algısı ve yakın çevreyi tanıma amaçları bakımından da etkin olarak kullanılan bir derstir. Bu bakımdan dersin kazanımları, becerileri ve değerleri içerik yönünden günümüz şartlarına uygun şekilde çeşitlenmelidir. Öğrenciye mekân ve yakın çevre algısı en başarılı şekilde aktarılmalıdır (Özdemir, Gökçe, 2019).

Türkiye çok önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu sebeple her bireyin önce yakın çevreyi, sonrasında uzak çevreyi takip ederek dünya'daki gelişmeleri izleyen, analiz eden kişiler olarak eğitilmesi gerekir.

Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında birçok amaç yer almaktadır. Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesi için tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları ve vatandaşlık bilgisi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır (MEB, 2005). Çevre ve yakın çevreyle ilgili olan konular 2018 öğretim programında yeniliklerle karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Mekânsal Algının Yeri

Öğrenme Düzeyi	*Öğrenme Alanı*	*Ünite*	*Kazanımlar*
5. Sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.
			2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.
			3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.
			4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
			5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.
6. Sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
			1. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.
			1. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.
			1. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	1. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.
	Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.
7.Sınıf	Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
			1. Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2018)

Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Öğretim Programında çevre ve mekân algısının gelişimini sağlayacak kazanımların sınıf düzeyi, öğrenme alanları ve kazanımları ile ilgili

ilişkilendirmeler yukarıdaki tabloda (Tablo 1) yer almaktadır. Tabloya göre mekân algısı ve çevre algısı ile ilgili düşünmeyi gerektiren kazanımların 5. ve 6. sınıf düzeyinde daha fazla 7. sınıf düzeyinde ise çok az olduğu görülmektedir.

1.3. Zihin Haritası

Günümüzde bilginin niteliğinde ve niceliğinde görülen artış ve ortaya çıkan bilginin çok kısa bir sürede yayılması, bilginin öğretilmesi ya da öğrenilmesinden ziyade bilgiye nasıl ulaşılacağı, ulaşılan bilginin nasıl kullanılacağı ve bu bilginin nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususlarında çeşitli sorunlarla karşılaşılmasına yol açmıştır. Bu sorunların üstesinden gelinmesi aşamasında öğrenen merkezli stratejilerin kullanılması önemli bir hal almıştır. Bu bağlamda hızlı bir şekilde artış gösteren bilginin daha kalıcı bir şekilde kazanılması ve kullanılması gibi içerisinde pek çok işlevi barındıran not alma tekniklerine başvurmak, bireyin eğitim sürecindeki gelişiminde önem arz etmektedir. İnsan beyninin özgür kıldığı ve bireyin kendi duyuşsal özelliklerini göz önünde tutarak görsellerle geliştirdiği not alma tekniklerinden biri zihin haritası tekniğidir (Kılıç, 2009).

Beynin sağ ve sol fonksiyonları üzerine yapılan araştırmalar 1950'li yıllarda Dr. Roger Sperry ile başlamıştır. Önceleri hayvanlar üzerinde yapılan bu araştırmalar daha sonra insanlar üzerinde de yapılmıştır. (McCarthy, 1987). Nobel ödülüne layık görülmüş olan Psikolog Roger Sperry ve arkadaşları beyin fizyolojimizin mevcut anlayışımız üzerinde çok büyük etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Yapmış oldukları beyni oluşturan lobları ayırma çabaları, beynin her iki yarısı arasında bağlantı sağlayan ve 200 milyon sinir hücresini barındıran corpus collosum'u önemli düzeyde bir cerrahi müdahale geçirmiş bir hasta üzerindeki deneye dayanmaktadır. Araştırmacılar lifler arasında herhangi bir bağlantı olmadığını ve her iki taraftaki 'zihnin' ayrı bir şekilde çalıştığını keşfetmiş, böylece insan beynindeki her iki tarafında ayrı ayrı çalışması olayını ilk kez inceleme fırsatını bulmuşlardır. Sperry ve ona eşlik eden ekibi beyin içerisinde gerçekleşen fonksiyonların hangi tarafta gerçekleştiğini belirlemek adına çalışmalar yapmışlardır (Alder, 2000).

Zihin haritası beynin bütününü kullanmaya, bir düşünceye bağlı fikirleri detaylandırarak ilişki kurmaya ve düşünceyi özetleyebilen bir özelliğe sahip araç olduğu söylenilebilir (Aydın, 2009). Bu özelliği ile zihin haritası kavramını açıklayabilmek için öncelikle bilişsel harita kavramına değinmek gerekmektedir.

Bilişsel haritaların, insan belleğindeki bilişsel yapıları açıklamak için kullanıldığı ve ilk kez 1948'de Tolman tarafından ortaya atıldığı bilinmektedir. Özellikle yer öğrenme (place

learning) kavramıyla birlikte anılan bilişsel haritalama ile ilgili yapılan deneyler sonucu deneklerin zihninde bulunan çevreyle ilgili mekânsal bir harita çizmesi şeklinde ifade edilmektir (Gömleksiz, Yetkiner, 2012).

Bilişsel haritaların ortaya çıkmasında etkili olan Tolman'ın fareler üzerinde yaptığı deneyde, farelerin içerisinde bulundukları deney mekanizmasını yiyecek bulmak için öğrenmeleri, bu mekanizma içerisinde rahat bir şekilde hareket ettikleri ve besine farklı yollardan ulaşabildikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan bu deneyde farelerin zihinlerinde oluşturdukları bilişsel haritaya göre hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yani, bir noktadan başka bir noktaya ulaşmak için kullanılan yol bilişsel harita ile açıklanabilir. Buna bağlı olarak bilişsel harita, bir konuya ilişkin olarak bireyin algılarının yer aldığı; bir konunun iyi anlaşılmasını ve yapılandırılmasını sağlamada bireylere yardımcı olan görsel bir sunumdur (Scavarda ve diğ., 2004).

Bilişsel haritaların neredeyse tamamında bir ana konu, bu ana konuya bağlı başlıklar, temalar, oklar ve bağlantılar bulunmakta olup, bilgi, kavram, zihin ve sebep-sonuç haritalarının tamamı bilişsel harita olarak gruplandırılabilir. Zihin haritalama, bilgilerin kategorilere ayrıştırılması olarak tanımlamaktan ziyade, merkeze alınacak konuya ilişkin olarak beynin içinde neler olduğunu ortaya koymaya hizmet eden bir tekniktir. Kısacası zihin haritalama, beynin potansiyelini ortaya çıkarmayı kolaylaştıran bir beyin fırtınası aktivitesi olduğu söylenebilir (Scavarda ve diğ., 2004).

İnsanoğlunun var olduğu günden itibaren grafiksel not alma tekniğini kullandığı ve zihin haritası tekniğinin not alma işleminin grafiksel aktarımıdır olduğu söylenmektedir (Evrekli, 2010). Klasik not alma uygulamalarının öğrenme için yeterli olmadığı gerçeği, zihin haritasının oluşmasında ve önem kazanmasında payı büyüktür (Aydın, 2009). Geleneksel not olma teknikleri, sıradan bilgi yığınları meydana getirme ve ezber yaparak öğrenme için ideal olmasına karşın zihin haritaları bu anlayışı yıkacak etkinliklerle doludur (Yetkiner, 2011).

Zihin haritaları, iki boyutlu bir düzlem üzerine öğrencilerde bulunan düşünce, görüş ve kavramlar ile bunlar arasındaki ilişkilerin şekil, renk, resim gibi ifadelerle anlatılmasına dayanması noktasında kavram haritaları ve diğer haritalama yöntemlerinden daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Kavram haritalarında öğrenciler öğrenilen kavramların tanımlanması ve bu kavramların diğer kavramlarla olan ilişkileri üzerinde yoğunlaşırken, zihin haritalarında ise, öğrenciler tüm bilgi ve bağlantıların hatırlanmasını kolaylaştırmak için çeşitli resim, şekil ve

semboller yardımıyla temel kavramla diğer kavramlar arasında bağlantı kurarak öğrenmeyi daha etkili hale getirirler (Akınoğlu, Yaşar, 2007'den aktaran, Evrekli, 2010, 20).

Zihin haritası, eğitimde sık sık kullanılan, bilgileri somut hale getirmede kolaylık sağlayan iki boyutlu görsel öğrenme aracıdır (Çakır, Altun, 2011). Eğitim-öğretim sürecinde zihin haritalama not tutma, problem çözme, planlama, hedef oluşturma, sunum yapma, raporlama, beyin fırtınası yapma, özetleme, öğretme, yönetme ve yeni paradigmalar (algı düzeneği) oluşturmak için kullanılması gereken ideal bir tekniktir (Aydın, 2009). Zihin haritası uygulaması temel bir fikir ve bu fikre bağlı kavramları detaylandırıp bağlantı kurarak diğer tekniklere göre daha basit çalışma imkânı sunar. Tüm bunlar anahtar kelimeler ve simgeler kullanarak kişiye özel olarak gerçekleştirilir. Anahtar kelimeler uzun ve karmaşık cümleler yerine en fazla üç kelimeden oluşur. Kavramlar, düşünceler, oklar, dallar ve bağlayıcılarla birleştirilir. Fikirlerin birbirine bağlanarak bellekteki gibi anlaşılması ve hatırlanması sağlanır.

Zihin haritası içerisinde birbiriyle bağlantılı kavramların bulunduğu bir ağ olduğu söylenebilir. Zihin haritası oluşturulurken kişinin zihin dünyasında anlık olarak gerçekleşen düşünce ile kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılarak bu kavramlar arasında bağlantılar kurulur. Bu bağlamda düşünüldüğünde zihin haritalarının çağrışım haritaları olduğu söylenebilir (Davies, 2010'den aktaran Tokcan, 2015, 78). Goodnough ve Woods yaptıkları çalışmada zihin haritasını öğretim ve öğrenme aracının yanı sıra görsel bir araç olarak da tanımlamışlardır (Goodnough, Woods, 2002). Bu nedenle zihin haritasını görselliği merkeze alan bir öğretim ve öğrenme aracı olarak değerlendirebiliriz. Başka bir deyişle, hem öğrenmeyi hem de öğretmeyi kolaylaştıran zihin haritasını geliştiren Buzan, anahtar sözcüğü kişiye çağrışım yapan önemli bir referans noktası olarak seçilmiş sözcük şeklinde ifade edip; anahtar görüntü kavramını ise bireyin zihninin derinlerinde depolanan ve hafızayı açığa çıkarmaya yarayan, dikkatle inşa edilmiş sözcük-görüntü bileşimi olduğunu belirtmektedir (Tokcan, 2012).

Zihin haritasıyla ilgili çalışmalar 1960 ve 1970'li yıllarda önemli bir araştırma konusu olmuştur. Farklı bireylerin aynı yer hakkında sahip oldukları değişik algılar bu konu hakkındaki çalışmaların artmasına sebep olmuştur (Akıncı, 2015). 1960'lı yıllarda Lynch'ın The Image of the City adlı kitabında bu konu geniş kapsamlı ele alınmış ve sonrasındaki araştırmalara ışık olmuştur (Tümertekin, Özgüç, 2015). 1970'li yıllarda psikolog, beyin araştırmacısı ve matematikçi olarak bilinen Tony Buzan, zihin haritası konusunu incelemiş ve bu kavramı şöyle açıklamıştır; Anahtar sözcükler ve görüntüler kullanarak bilgiyi saklama,

düzenleme ve önem sırasına göre organize etme tekniği olan zihin haritaları en kısa ve en ilgi çekici not alma tekniğidir (Buzan, 2009, 8-9'dan aktaran Kan, 2012,77).

Zihin haritası bireylerin zihninde tanıdığı dünyanın algısı, kavrayışı ve mekânsal algısıdır. Kişinin zihninde taşıdığı çevrenin mekânsal şeklidir (Aksoy, Karaçalı, 2015). Her birey farklı bir zihin haritasına sahiptir. Kişi, yaşadığı çevreyi farklı boyutlarla, renklerle ve unsurlarla algılar bu da zihin haritalarının öznel olmasına neden olur. Zihin haritasının farklılaşmasında bireyin yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yer, kaldığı süre, çevresiyle etkileşimi ve yaşantıları etkili olmaktadır. Örneğin; öğretmen olan bir birey yaşadığı çevredeki çoğu okulun yerini bilmektedir veya basketbol oynayan bir çocuk yakın çevresinde yer alan basketbol sahalarını çok iyi bilmektedir. Bireysel ilgi ve algılar zihin haritalarının farklılaşmasına sebep olmaktadır. İnsanlar yaşamlarında her zaman zihin haritası kullanmaktadırlar. Bir bebeğin kendi odasını emekleyerek bulması, öğrencinin kendi okulunu tanıması veya İstanbul'da yaşayan bireylerin bir yerden bir yere giderken trafiği hesaplayarak yol ve saatlerini planlaması da zihin haritası kullanımına birer örnektir. Zihin haritaları kişilerin konum, mekân ve çevre algılarını ortaya çıkartmada büyük önem taşımaktadır. Ayrıca zihin haritası, kişilerin sahip olduğu coğrafi bilgi, fiziki ve beşeri çevre, dünya veya farklı bir mekân unsurunu zihninde neye benzettiğini dışarıya çıkarmaya olanak sağlayan bir kavramdır (Aksoy, Karaçalı, 2015).

Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerinin, kent algısı üzerine yapılan bu araştırmada şu sorular çerçevesinde zihin haritalarını oluşturmaları istenmiştir; Öğrenciler okul ve evlerine nasıl konumlandırmış ve yollarını nasıl bulabilmektelerdir? Evlerinin/okullarının çevresinde yer alan mekân unsurlarını nasıl algılamışlardır? Yaşadığı yerin konumunu diğer yerlerle nasıl ilişkilendirmiştir?

Zihin haritası, zekâ kuramının sözel, dilsel, işitsel, görsel ve kinestetik alanlarından büyük oranda yararlanmaktadır. Yani insan, zihin haritası oluştururken beynine ait sağ ve sol lobun özelliklerini neredeyse tamamını kullanmaya odaklanmaktadır. Ayrıca birey, zihin haritasını oluştururken el becerisini kullanarak aktaracağı bir düşünme sistemi ortaya koymaktadır (Aydın, 2010). Bilim insanları, beynimizi tam kapasiteyle kullanmanın, öğrenmenin daha anlamlı kılınmasını sağlayacak yöntem ve tekniklerin, çağımızın donanımlı bireyler geliştirmede önemli bir yere sahip olacağı görüşündedir. Bu görüş ile öğretim programlarımızı günümüz şartlarıyla iyileştirip yenilenmesi gerektiğini göstermektedir.

1.4. Literatür Taraması

Bu bölümde, konuyla ilgili Türkiye'de ve yurtdışında yapılan bazı araştırmalara değinilmiştir. Literatüre bakıldığında, yakın çevre ve mekânsal algı alanında çok sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Ancak, orta öğretim düzeyinde yapılan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Özdemir ve Gökçe (2019) 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının çevre eğitimi açısından incelediği araştırmasında MEB 2018 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan öğrenme alanları/ünite, içerik ve etkinliklerin çevre eğitimi açısından araştırmıştır. Sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler ders kitabında çevre eğitimi ile ilgili metin, görsel ve etkinliklerin çoğunlukla yüzeysel olarak ele alındığı ve eylem odaklı içerik ve etkinlerin ihmal edildiği görülmüştür.

Öcal, Polat, Altınok (2011) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin "Önemli Yer" Algısı üzerine yapmış olduğu çalışmada Türkiye'de 8 ilden 1025 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Öğrenciler ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf olarak tercih edilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin Dünya'da ve Türkiye'de seçmiş olduğu nirengi noktaları, çevrelerine göre ayırt edici özelliklere sahip olmalarını ve yazılı/görsel medyada sıklıkla bu yerlerden bahsedilmesi olduğu savunulmuştur. Çocukların dünyadaki önemli yerler konusunda, daha uzaktaki yerleri nirengi noktası olarak hatırlamaya meyilli olduklarını açıklayan araştırmada yakından uzağa ilkesi doğru şekilde işlemediğine vurgu yapılmıştır.

Akengin, Ayaydın (2017) mekânı algılama ve zihin haritalarının geliştirilmesi üzerine yapmış olduğu araştırmada İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan MEB'e bağlı okulda 13 altıncı sınıf öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin mekânı doğru algılayıp algılamadıkları veya ne kadar algıladıkları araştıran çalışmanın sonuçları krokilerle tespit edilmiştir. Öğrencilerin çizdikleri krokilerde günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları farklı mekânları algıladıkları ve akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin mekânı algılama düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Karadağ, Turut (2013) Üniversite Öğrencilerinin Kentsel Çevre Algısı üzerine yapmış olduğu çalışmada İzmir kentini araştırmıştır. Ege Üniversitesinde eğitim gören 10 farklı fakülteden 100 öğrenci çalışmanın örneklemi olmuştur. Aynı kentte eğitimlerine devam eden üniversite öğrencilerinin kenti nasıl algıladığı ve bu algının mekânsal, sosyo-kültürel ve siyasal boyutlarda nasıl ifade edildiği araştırılmıştır. Her bireyin çevresel algı sürecinin değiştiğini savunan çalışmada farklı sosyo-ekonomik duruma sahip öğrencilerin kenti çok farklı

sembollerle ifade ettiği görülmüştür. Çoğu öğrencinin İzmir'i kentsel mekân ve sosyo-kültürel geçmişine ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır.

Aliağaoğlu (2007) Davranışsal Coğrafyaya Bir Örnek: Öğrenci Merkezli Balıkesir Şehir İmajı adlı çalışmasında Balıkesir şehir imajında meydana gelen farklılıklar ortaya konulması amaçlanmıştır. Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi 64 öğrenci üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin şehirde kalış süreleri dikkate alınarak farklı bireyler seçilmiştir. Kişinin şehirde kalış süresi, gerçekleştirdiği faaliyetler ve ikamet ettiği yerler şehir imajı oluşmasında önemli değişken olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada taslak haritası çizimi yapılmış ve öğrencilere kafanızdaki Balıkesir şehrini çiziniz denilmiştir. Sonuç olarak; çalışmada nirengi noktaları ön plana çıkmıştır. Yollar, kenarlar, kesim ve kavşaklar, çoktan aza doğru onları izlemektedir. Zamana bağlı olarak gelişen şehirde yapılan çizimlerde başlangıçtaki bireysel özellik yerini genellemelere veya kamu imajına bıraktığı görülmüştür.

1.5. Problem Durumu

Yakından uzağa ilkesi, öğrenciye sırasıyla en yakın çevre olan fiziksel çevre (yaşadığı yer), sosyal çevre (yaşayış) ve yaşadığı zamandan başlanılarak düzenlenen sonrasında yine sırayla uzak alanların öğretildiği temel öğretim ilkesidir. Sosyal bilgiler dersi alan öğrencilerin yakın çevresini algılaması, onların değer sistemlerine, motivasyonlarına, duyarlılıklarına, ilgi alanlarına ve önceki tecrübelerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu yaş grubunda yer alan öğrencilerin eğitimsel ve sosyal olarak yakın çevresini ve mekânları tanıması oldukça önemlidir. Eğitim öğretim faaliyetlerinde de öğrencinin öncelikle yakın çevresindeki olayları ve olguları öğrenmesi amaçlanır. Fakat yapılan araştırmalarla anlaşılmıştır ki, Türkiye eğitim müfredatında yakından uzağa ilkesi öğrencinin tam öğrenimi için doğru sırada verilmemiştir. Öğrencilerin yaşadığı illere özel, biliş haritası geliştirilmediği yapılan çalışmalardan saptanmıştır (Öcal, 2007). Uluslararası literatür incelendiğinde görülmektedir ki yakından uzağa ilkesi hem Sosyal Bilgiler dersi hem de Coğrafya dersi kapsamında temel öğretim yöntemlerinden birisidir (Tuncel, Güngör, 2011). Kanada'nın Ontario eyaletinde yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin 1. sınıfta başladığı görülmektedir. Türkiye'de yakın çevre algısının gelişme düzeyindeki konular 4. sınıftan başlarken Kanada eğitiminde 1.sınıftan başlamaktadır (Zayimoğlu Öztürk, Öztürk, 2013).

Tablo 2: Ontario Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanları, Üniteler ve Sınıf Düzeyleri

	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf
Ontario	Yerel toplum	Dünyada üzerindeki toplulukların özellikleri	Kentsel ve kırsal topluluklar	Kanada'nın eyaletleri, toprakları ve bölgeleri	Kanada'da vatandaşlık ve yönetimde bakış	Kanada'nın dünya bağlantıları

Ontario Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (The Ontario Curriculum, 2004)

Öğrencinin yakından uzağa ilkesi kapsamında öncelikle yaşadığı çevreyi öğrenmesi gerekmektedir. Yaşadığı mahalle, şehir, ülke, komşu ülkeler ve dünya ülkelerini sırasıyla doğru yaş grubuna göre öğrenmelidirler. Yakın çevre algısı bireyin yaşadığı kent ve ilçeyle olan ilişkisine göre farklılık gösterebilmektedir. Öğrencilerin bir kısmı seçilen ilçede kısa süredir yaşamını sürdürürken diğer bir kısmı ise uzun yıllardır mevcut ilçelerde yaşamaktadır. Öğrencilerin yaşamlarını sürdürdükleri süre kadar yakın çevresini tanıması olasıdır.

Öğrencilere yakın çevreye karşı tutumları, onlara nasıl bir yakın çevre eğitiminin verilmesi gerektiği sorusunun yanıtlanmasında önemlidir. Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin yakın çevre algısı, görsel belleklerinde ilk olarak hangi mekân öğelerini daha çok kullandıkları ve aslında her gün gördükleri yakın çevresini zihinlerinden nasıl tanımlamaya çalıştıklarını saptamayı amaçlamıştır. Ortaokul öğrencilerinin yakın çevrelerini tanıması ve müfredat kapsamında yer alan eksikliklerin giderilmesini amaçlayan bu araştırma kapsamında şu üç soruya cevap aranmıştır.

1. Sosyal bilgiler dersi alan ortaokul öğrencileri ev ve okul yolunu nasıl tarif edebiliyor? Hangi mekânsal ögeler öncelikle dikkatlerini çekmektedir?

2. Sosyal bilgiler dersi alan ortaokul öğrencileri yakın çevreyi ne düzeyde tanımaktadırlar?

3. Sosyal bilgiler dersi ortaokul öğrencileri yaşadığı çevreyi zihin haritası ile nasıl resmedebiliyor?

1.6. Amaç

Bu çalışmanın amacı ortaokulda Sosyal Bilgiler dersi alan öğrencilerin yakın çevre algısını çeşitli değişkenler aracılığıyla belirlemek ve buna kaynaklık eden nedenleri incelemektir. Öğrencilerin hangi ilçelerde oturduğunu, okuldan eve nasıl gidip geldiğini, çevresindeki

mekânsal unsurları ne kadar bildiğini öncelikli ölçmek ve öğrencilerin gelişiminde önemli yer tutan yakın çevre algısını ortaya koymaktır.

Araştırmaya öncelikle ortaokul öğrencileri çevre, yakın çevre, mekân, algı ve kent kavramları üzerine literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Araştırma kapsamına giren kavramlar, interdisipliner olarak değerlendirmeye alınmıştır. Bilgilerin yorumlanmasından sonra alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışması, farklı sosyo-ekonomik seviyedeki bölgelerden seçilen ortaokullarda eğitim gören farklı yaş gruplarındaki çocuklarla gerçekleşmiştir. Araştırmada birbirinden farklı ilçede yapılan anketin değişkenleri ayrıntılı incelenmiş ve öğrencilerin yakın çevre algısında ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi için Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programı ile ortaokullardaki Sosyal Bilgiler öğretim programların geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma:

1. Yapılacak görüşmeler 2018-2019 eğitim-öğretim yılı İstanbul ilinin Fatih, Şişli, Esenyurt ve Bahçelievler ilçelerinde resmi ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır.

2. Çalışma yakın çevre algısının Sosyal Bilgiler Dersi kapsamında öğretiminin değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

3. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir (Karasar, 2013). Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin yakın çevrelerini algılamalarının farklılaşmasının nedenleri öğrencilerin çizdikleri zihin haritalarından hareket edilerek incelenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi alan ortaokul öğrencilerine yaşadıkları çevreyi zihin haritası yöntemiyle çizmeleri istenmiş, ev ve okul çevresini ne kadar tanıdıklarını ölçen sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin çizdikleri zihin haritaları konum verileriyle ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ortaokul öğrencilerinin haritalarında yer verdikleri mekân öğeleri kategorilendirilmiştir. Saha çalışması için İstanbul'un farklı özelliklerine sahip olan Fatih, Şişli, Bahçelievler ve Esenyurt ilçeleri seçilmiştir. Fatih ilçesinin tarihi yarım ada içerisinde yer alması, Şişli ilçesinin merkezi konuma sahip olması, Bahçelievler ilçesinin gelişmişlik düzeyi ve Esenyurt ilçesinin sosyo-ekonomik düzeyinin yetersiz oluşu seçim sebeplerimiz olmuştur.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Fatih, Şişli, Bahçelievler ve Esenyurt ilçelerinde bulunan MEB'e bağlı okullarda 5, 6 ve 7.sınıflarda eğitim gören 148 ortaokul öğrencisidir. Çalışma, Esenyurt ilçesinde 42 7. sınıf öğrencinin, Şişli ilçesinde 30 7. sınıf öğrencinin, Fatih ilçesinde 40 5. sınıf öğrencinin ve Bahçelievler ilçesinde 37 6. sınıf öğrencinin katılımıyla oluşmuştur.

Tablo 3: Katılımcılara Ait Bilgiler

Değişkenler		***f***	***%***
Cinsiyet	Erkek	71	47,97
	Kadın	77	52,02
Sınıf	5	40	27,02
	6	37	25
	7	71	47,97
İkametgâh Süresi (Yıl)	0-3	10	6,75
	3-5	11	7,43
	5-7	12	8,1
	7-10	110	74,32
	10 üzeri	4	2,7
İlçe	Bahçelievler	37	25
	Fatih	40	27,02
	Esenyurt	41	27,70
	Şişli	30	20,27

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımları; 40 (% 27,03) kişi 5. sınıf, 37 kişi (% 25,00) 6. sınıf ve 71 kişi (% 47,97) 7. sınıf şeklindedir. Katılımcıların sınıf seviyesinde cinsiyete göre dağılımları şu şekildedir: Çalışmaya katılan öğrenci sayısı toplam 148'dir. Bu öğrencilerin 71'i (% 47,97) erkek, 77'si (% 52,03) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan bütün öğrenciler MEB'e bağlı ortaokullarda eğitim alan bireylerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ikamet ettikleri ilçeler Esenyurt 42 öğrenci, Şişli 30 öğrenci, Fatih 40 öğrenci ve Bahçelievler 37 öğrenciden oluşmaktadır.

Öğrencilerin "Okulunuzdan evinize nasıl gidiyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevapla ile zaman-mekân arasındaki bağlantı hesaplanmaya çalışılmıştır. Esenyurt ilçesindeki öğrencilerini 39'u (% 95,12) yaya, 2'si (% 4,88) özel araçla okula gitmektedir. Şişli ilçesindeki öğrencilerin 5'i (% 16,67) servis, 3'ü (% 10,00) özel araç ve 22'si (% 73,33) yaya olarak ulaşım sağlamaktadır. Fatih ilçesindeki öğrencilerin 18'i (% 46,15) servis aracı ile, 20'si (% 51,28) yaya olarak ve 1'i (% 2,46) toplu taşıma ile ulaşım sağlamaktadır. Bahçelievler ilçesindeki öğrencilerin 19'u (% 51,35) servis ile, 5'i (% 13,51) özel araçla, 11'i (% 29,73) yaya olarak ve 2'si (% 5,41) toplu taşıma kullanarak ulaşım sağlamaktadır. Öğrencilerin kullandıkları ulaşım çeşidi ve güzergâhı yakın çevresi hakkında bilgi verme becerisini direk etkilediği görülmüştür. Ağırlıklı olarak servis kullanan öğrencilerin okul-ev yolunu detaylandıramaması ve mekân öğelerini bilmediği gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin kent algısını etkileyen değişkenlerden biri bulundukları ilçede ikamet etme süreleridir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin ikamet süreleri mekânsal algılarıyla doğru orantılıdır. İlçeye yeni gelenler ile uzun süredir aynı ilçede yaşayan çocukların yaşadıkları

yere ilişkin algıları, aidiyet düzeyleri, gelecek varsayımları ve yakın çevre algıları birbirinden farklı olmaktadır. Katılımcılardan; 10 kişi (% 6,94) 0-3 yıl, 11 kişi (% 7,64) 3-5 yıl, 13 kişi (% 9,03) 5-7 yıl ve 110 öğrencinin yakın çevresinde yer alan mağaza, okul, maket ve caddeleri isimleriyle tanımladıkları gözlemlenmiştir. 5-7 yıl ikamet eden öğrencilerin bu öğeleri isimleriyle bilme oranlarının azaldığı saptanmıştır. 3-5 yıl ikamet eden katılımcıların ise bu bilgilere sahip olma oranlarının çok az olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin "Oturduğunuz ev ile okulunuz arasında geçen süre ne kadar?" sorusuna verdikleri cevap ile yakın çevresi ile etkileşimde kaldığı zaman tespit edilmeye çalışılmıştır. Bahçelievler ilçesinde yer alan öğrencilerin okula ulaşım süreleri; 0-5 dakika olarak 4 öğrenci (% 10,81), 5-15 dakika 9 öğrenci (% 24,32), 15-25 dakika 14 öğrenci (% 37,84) ve 25+ dakika olarak 10 öğrenci (% 27,03) ulaşım sağlamaktadır. Esenyurt ilçesinde yer alan öğrencilerin okula ulaşım süreleri; 0-5 dakika olarak 13 öğrenci (% 31,71), 5-15 dakika 20 öğrenci (% 48,78), 15-25 dakika 6 öğrenci (% 14,33) ve 25+ dakika olarak 2 öğrenci (% 4,88) ulaşım sağlamaktadır. Şişli ilçesinde yer alan öğrencilerin okula ulaşım süreleri; 0-5 dakika olarak 7 öğrenci (%21,88), 5-15 dakika 11 öğrenci (% 34,38), 15-25 dakika 11 öğrenci (% 34,38) ve 25+ dakika olarak 3 öğrenci (% 9,38) ulaşım sağlamaktadır. Fatih ilçesinde yer alan öğrencilerin okula ulaşım süreleri; 0-5 dakika olarak 9 öğrenci (% 22,50), 5-15 dakika 14 öğrenci (% 35,00) , 15-25 dakika 8 öğrenci (% 20,00) ve 25+ dakika olarak 9 öğrenci (% 22,50) ulaşım sağladığı saptanmıştır. Okul ve ev arasında geçen süre yakın çevre algısını oluşturan değişkenlerden biridir. Ulaşım süresi çok uzun olan öğrenciler servis, otobüs ve özel araçla ulaşım sağlamaktadır. Bu durum onların yakın çevre algısını ve mekân unsurlarını bilme düzeylerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ulaşım süresi 0-5 dakika yürüme mesafesinde olan öğrencilerin yolda gözlemledikleri mekân öğeleri sınırlıdır. 5-15 dakika ulaşım sağlayan öğrencileri yakın çevresini anlaması ve mekân öğelerini hatırlayabildiği saptanmıştır. Ulaşım süresi ve ulaşım sağladığı güzergâhın yakın çevre algısını yöneten önemli etkenlerdendir.

Çalışma grubunun "Ailenizin eğitim durumu" ve "Ailenizin ekonomik durumu" sorularına vermiş oldukları cevaplar ve yüzde değerleri belirlenmiş Tablo 4'te gösterilmiştir. Ailelerin sahip olduğu ekonomik düzey, meslek ve eğitim durumları çocukların psikolojisini ve algısını şekillendirir. Ortalama üstü ekonomik duruma ve yüksek eğitim düzeyine sahip olan ailelerin oturduğu ilçe ve çocuklarını bilinçlendirme düzeyleri birbirleri ile bağlantılıdır. Bu sebeple araştırmamızı etkileyen iki değişken olarak ele alınmıştır.

Tablo 4: Ailelerin İlçeye Göre Eğitim Düzeyleri ve Ailelerin Ekonomik Durumları

	Okuma yazma bilmiyor	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lisans	Lisansüstü
Esenyurt		14	15	8	4	
Fatih	2	5	4	17	3	4
Şişli		6	4	25	1	
Bahçelievler	1	4	9	12	8	2
Toplam	3	29	32	62	16	6
%	2,03%	19,59%	21,62%	41,89%	10,81%	4,05%

Ailelerin Ekonomik Durumları				
	0 – 1600	1600 – 2500	2500 - 3500	3500 +
Esenyurt	11	18	5	6
Fatih	11	12	8	8
Şişli	1	9	2	9
Bahçelievler	1	5	9	11
Toplam	24	44	24	34
%	19,05%	34,92%	19,05%	26,98%

Ebeveynlerin ekonomik düzeyleri, çocukların yaşadıkları ilçeyi ve şehri tanımasında etkili olan faktörlerden birisidir. Çünkü aileler kendi ekonomik düzeylerine göre ilçeler tercih ederler. Konut tipi, ilçe seçimi, oturulan mahalle ve ilçenin konumu tercihte önemli değişkenlerdir. Yapmış olduğumuz çalışmada ekonomik durumu en iyi olan ilçe Bahçelievler'dir, ikinci sırada Şişli ilçesi yer almaktadır. Bulgularda yer alan zihin haritalarını incelediğimizde (Şekil 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13) aile ekonomisi ile yakın çevre algısının doğru orantılı olduğunu görmekteyiz. Küçük yaştaki çocukların etkileşim kurduğu ortam ve mekân öğeleri onların yakın çevre algısını oluşturmaktadır. Oturulan ilçelerdeki değişkenlerin farklılık göstermesi farklı yakın çevre algısına sahip çocukları ortaya çıkartmaktadır. Yaşadığı ilçelerde park, oyun alanları, spor alanları ve ulaşım kolaylığı sağlayan çocukların yakın çevre algısının gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir. Çünkü bireylerin çevresinde yer alan nirengi noktaları kişisel ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Çalışma grubumuzun 11-13 yaş aralığında olması bu değişkenlerin gelişmiş ilçelerde yer alması ailelerin ekonomik düzeylerini önemli hale getirmektedir. Esenyurt ilçesinin ekonomik düzeyinin düşük olması ulaşımının ve çarpık kentleşmenin fazla olmasına sebep olabilmektedir. Çocukların güvensiz yollarda okula gidip gelmesi yakın çevresini algılamasını güçleştirdiği düşünülmektedir. Sönmez ve Yerlikaya'nın (2017) yapmış olduğu çalışmada gelir düzeyi bakımında ortalama üstü olan öğrencilerin bilgiye erişebilme kolaylığı, çevreye ilişkin bilgi edinebilecekleri görsel, işitsel kaynaklara daha fazla ulaşabilme imkânı ve çevreye ilişkin bilgi edinebilecekleri diğer gezi ve sosyal aktivitelerin katılabilme olanakları ile doğru orantılı olabileceğini savunmuştur. Çalışma

grubuna katılan öğrencilerin aile ekonomik düzeyleri ilçelere göre dağılımı; Esenyurt ilçesinde: 11 kişi (% 27,50) 0-1600 TL, 18 kişi (% 45,00) 1600-2500 TL, 5 kişi (% 12,50) 2500-3500 TL ve 6 kişi (% 15,00) 3500+ şeklindedir. Fatih ilçesinde: 11 kişi (% 28,21) 0-1600 TL, 12 kişi (% 30,77) 1600-2500 TL, 8 kişi (% 20,51) 2500-3500 TL ve 8 kişi (% 20,51) 3500+ şeklindedir. Fatih ve Esenyurt ilçelerinde ekonomik durumun düşük olması nedeniyle ekonomik durumun düşük olması öğrencilerin şehri tanımasını ve bildiği mekân öğelerinin sınırlı şekilde kaldığını göstermektedir. Şişli ilçesinde 1 kişi (% 4,76) 0-1600 TL, 9 kişi (% 42,86) 1600-2500 TL, 2 kişi (% 9,52) 2500-3500 TL ve 9 kişi (% 42,86) 3500+ şeklindedir. Bahçelievler ilçesinde: 1 kişi (% 3,85) 0-1600 TL, 5 kişi (%19,23) 1600-2500 TL, 9 kişi (% 34,62) 2500-3500 TL ve 11 kişi (% 42,31) 3500+ şeklinde sıralanmıştır.

Çalışma grubuna katılan öğrencilerin ailelerin eğitim durumlarının ilçelere göre dağılımı şu şekildedir: Fatih ilçesinde 2 kişi (% 5,71) okuma-yazma bilmiyor, 5 kişi (% 14,29) ilkokul mezunu, 4 kişi (% 11,43) ortaokul mezunu, 17 kişi (% 48,57) lise mezunu, 3 kişi (% 8,57) lisans mezunu ve 4 kişi (% 11,43) lisans üstü mezunudur. Esenyurt ilçesinde; 14 kişi (% 34,59) ilkokul mezunu, 15 kişi (% 36,59) ortaokul mezunu, 8 kişi (% 19,51) lise mezunu, kişi(% 9,76) lisans mezunudur. Şişli ilçesinde; 6 kişi (% 16,67) ilkokul mezunu, 4 kişi (% 11,11) ortaokul mezunu, 25 kişi (% 69,44) lise mezunu, 1 kişi (% 2,78) lisans mezunudur. Bahçelievler ilçesinde; 1 kişi (% 2,78) okuma-yazma bilmiyor, 4 kişi (% 11,11) ilkokul mezunu, 9 kişi (% 25,00) ortaokul mezunu, 12 kişi (% 33,33) lise mezunu, 8 kişi (% 22,22) lisans mezunu ve 2 kişi (% 5,56) lisansüstü mezunu olarak sıralanmıştır. Çocukların yakın çevre algısını oluşturan diğer önemli etken ailelerin eğitim düzeyleridir. Yapılan araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan ilçeler Fatih ve Bahçelievler'dir. Eğitim düzeyi yüksek olan çoğu ailelerin çocukları çevredeki mekân öğelerini isimleri ile bildikleri saptanmıştır. Ayrıca önemli nirengi noktası olan cadde, mahalle, sokak ve kavşakları çizen bazı öğrenciler mekân öğelerini isimleriyle zihin haritasına aktarmıştır. Bu öğrencilerin aile eğitim düzeyinin etkisi olduğu düşünülmektedir (Lynch, 1973).

3. BULGULAR

Sosyal Bilgiler dersi alan 148 ortaokul öğrencisine uygulanan araştırma sonucunda elde edilen bulgular birden fazla kategoride toplanmıştır. Öğrencilerin yakın çevresinde ve kent algısında önemli değişkenler fiziki ve beşeri unsurlar olarak görülmektedir.

Fiziki unsurlar, insan müdahalesi olmadan doğada kendiliğinden var olan unsurlardır. Fiziki unsurlar başlığı altında; iklim, bitki örtüsü, dağlar, su kaynakları, ormanlar, topraklar vb. araştırılmaktadır. Beşeri unsurlar ise insanların yeryüzünde ihtiyaçları sonucu ortaya koydukları faaliyetler bütünüdür. Beşeri başlığı altında; insanların yeryüzündeki dağılımı, binalar, yollar, barajlar, göletler vb. konular incelenmektedir (Özgür, 2017).

Katılımcıların kente ilişkin farklı algılarının oluşmasında ikamet ettikleri ilçenin ve bu ilçelerde yaşama sürelerinin etkisi ölçülmüştür. Bu sebeple İstanbul'da yer alan farklı fiziki ve beşeri özelliklere sahip 4 ilçe araştırmaya dâhil edilmiştir. Seçilen ilçelerden ilki Fatih'tir. Bu ilçenin seçilmesinin temel nedeni tarihi yarımada içerisinde yer alması, kozmopolit bir yapıya sahip olması ve İstanbul'un eski ve mimari yapılarına yakın olmasıdır. İkinci ilçe olarak Bahçelievler seçilmiştir. Bu ilçenin seçilme sebepleri; İstanbul'da refah seviyesi kısmen yüksek ilçelerinden biri olması ve çarpık kentleşmenin nispeten daha az olmasıdır. Üçüncü olarak Şişli ilçesi seçilmiştir. Bunun sebebi; sosyoekonomik açıdan gelişmişlik düzeyinin yüksek olması ve fiziki olanakların seçilen diğer ilçelere göre daha fazla olmasıdır. Son olarak seçilen ilçe Esenyurt'tur. Bu ilçenin seçilme sebebi; sosyoekonomik açıdan gelişmişlik düzeyinin düşük olması, İstanbul merkezine uzak olması ve çarpık kentleşmenin fazla olmasıdır.

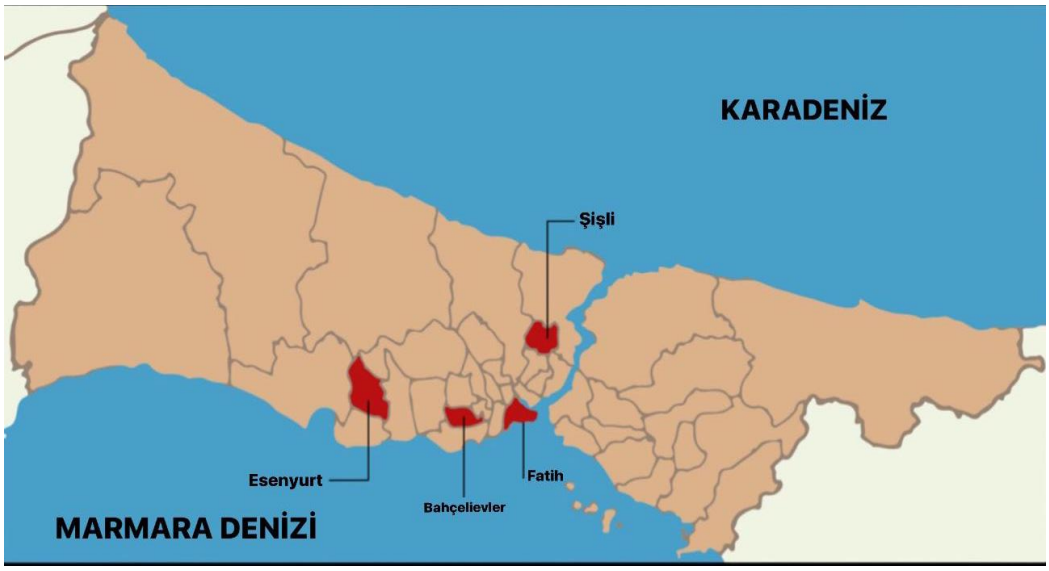

Şekil 2: Araştırmada örneklemlerin seçildiği İstanbul ilçeleri

Araştırmaya Fatih ilçesinden 7. sınıfa giden toplam 40 öğrenci (% 27,03), Bahçelievler'den 7. sınıfa giden 37 öğrenci (% 25,00), Esenyurt'tan 6. sınıfa giden 41 öğrenci (% 27,70) ve Şişli'den 6. sınıfa giden 30 öğrenci (% 20,27) dâhil edilmiştir.

3.1. İstanbul'un Sembolü Denilen Mekânlar

Öğrencilerin "İstanbul'un sembolü dediğiniz mekânlar nerelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplar ile İstanbul'un mekân algısını ve yaşadığı şehrin kent algısına ne kadar hâkim oldukları saptanmıştır ve aşağıdaki tablo oluşturulmuştur (Tablo 7). Kent algısını oluşturan en belirgin öğelerden biride şehir simgeleridir (Lynch, 1973). Kentsel imgeler kentlerin kimliğini oluşmasında çok önemlidir. Bu soru ile öğrencilerin çevre eğitimi konusunda, Sosyal Bilgiler ders programında yer alan yakından uzağa ilkesinin uygulanışı araştırılmıştır. Öğrencilerin önemli bir kısmı kentin tarihi ile ilgili semboller belirtmiştir. Bu sembollerin büyük çoğunluğu da mekânsal öğeler ile ilgilidir.

Öğrencilerin İstanbul'un sembolü dediğiniz mekânlar sorusuna 22 değişkenli cevap vermişlerdir. 4 farklı ilçede yapılan çalışmada ortak cevaplar rastlanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre en yüksek cevap 45 kişiyle (% 14,15) Kız Kulesi'dir. Sırasıyla Galata Kulesi 35 kişiyle (% 11,01) ikinci ve Topkapı Sarayı 29 öğrencinin (%9,12) söylemiyle üçüncü sırada yerini almıştır (Tablo 5).

Tablo 5: İstanbul'un sembolü denilen mekânlar

İlçeler		%	İlçeler		%
Kız Kulesi	45	14,15%	Üsküdar	3	0,94%
Galata Kulesi	35	11,01%	AVM – Cafe	14	4,40%
Topkapı	29	9,12%	Eyüp Camii	3	0,94%
İstanbul Boğazı	27	8,49%	Eminönü	9	2,83%
Taksim	26	8,18%	Bakırköy	3	0,94%
Dolmabahçe	21	6,60%	Avcılar	3	0,94%
Kadıköy	19	5,97%	Sarıyer	4	1,26%
Sultan Ahmet	18	5,66%	Süleymaniye	4	1,26%
Ayasofya	16	5,03%	Büyükçekmece	4	1,26%
Beşiktaş	15	4,72%	Bebek	5	1,57%
Fatih	11	3,46%	Başakşehir	4	1,26%

3.2. Ortaokul Öğrencilerinin İstanbul'da En Çok Beğendikleri Mekânların Dağılımı

Kentsel simgelerin algılanışı bireylerin beğenisine ve ihtiyaçlarına göre şekillenir (Lynch, 1973). Çocukların yakın çevre algısı oluşurken ikamet ettikleri şehir önemlidir. İstanbul hızlı büyüyen birden fazla simgeye sahip, yapılaşmanın fazla olduğu bir şehirdir. Bu nedenle öğrenciler İstanbul'da en çok beğendikleri mekân öğeleri sorusuna birden fazla cevap verdikleri Tablo 4'de gösterilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde % 67,72 ile en beğendikleri mekânlar İstanbul'un semtleri olduğu saptanmıştır. Bu soru ile çocukların uzak çevre ve yakın çevre algısı arasındaki bağlantı saptanmaya çalışılmıştır. İstanbul'da oturduğu ilçelerden çok daha uzaktaki semti beğenen öğrencilerin, yaşadığı birincil yer olan yakın çevresini çok iyi bilmediği saptanmıştır. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve tarihi bir şehir olan İstanbul'un önemli yapıdaki turistlik mekânlarını söyleyen öğrenci sayısının çok az olması dikkat çekmiştir. Fiziki unsurlardan en çok ifade edilen mekân öğeleri olurken onu İstanbul Boğazı, Galata Kulesi, Kız Kulesi ve Ayasofya takip etmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Ortaokul Öğrencilerinin İstanbul'da En Çok Beğendikleri Mekânların Dağılımı

	Esenyurt		Şişli		Bahçelievler		Fatih		Toplam	%
	K	E	K	E	K	E	K	E		
Taksim			1	4	1	1	1		8	4,97%
Kadıköy	1	1	2		4	2	2	1	13	8,07%
Eyüp	1	1					1		3	1,86%
Boğaz	1		1			1			3	1,86%

Üsküdar	2						1		3	1,86%
Taksim	8	6							14	8,70%
Galata	2	2	1		2	3	3		13	8,07%
Eminönü	1	2	2	1	1		1		8	4,97%
Bakırköy		1			3	1	1	1	7	4,35%
Fatih	3						1	2	6	3,73%
Altunizade		1							1	0,62%
AVM	1						3	1	5	3,11%
Florya	1						1		2	1,24%
Çatalca	1	1							2	1,24%
Kız kulesi	1	3	2		2		2		13	8,07%
B.çekmece	2	2							4	2,48%
Ayasofya	1								1	0,62%
Beşiktaş		3	4	3		2	1	2	15	9,32%
K.çekmece		2							2	1,24%
Sarıyer		1				1			2	1,24%
Topkapı		1				2			3	1,86%
Esenyurt		1						1	2	1,24%
Balat	1	2						2	5	3,11%
Beyoğlu			1		1				2	1,24%
Silivri					2				2	1,24%
Bahçelievler						2			2	1,24%
İstanbul Ü.						1			1	0,62%
Ataköy						1			1	0,62%
Yerebatan S.						1			1	0,62%
Zeytinburnu							1		1	0,62%
G.osmanpaşa									0	0,00%
Dolmabahçe							1	1	2	1,24%
Vialand								1	1	0,62%
Gülhane								1	1	0,62%
Beyazıt								1	1	0,62%
Adalar			3						3	1,86%
Beylikdüzü								1	1	0,62%
Beykoz									0	0,00%
Ortaköy				4					4	2,48%
Vodafone P.				2					2	1,24%
Mecidiyeköy				1					1	0,62%

Çalışmaya öğrencilerin "İstanbul'un en sevdiğiniz/beğendiğiniz yeri neresidir?" sorusuna verdikleri cevaplar yukarıda yer alan Tablo 6'da gösterilmiştir.

3.3. Öğrencilerin Evlerinin Çevresinde Dikkatlerini Çeken Mekân Öğeleri

Öğrencilerin "Evinizin çevresinde en fazla dikkatinizi çeken 3 mekân öğesini yazınız." sorusuna verdikleri cevaplar ile ev çevresinde olan ve her zaman etkileşimde olunan yakın çevresini ne kadar iyi tanıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İstanbul'un 4 farklı özelliğine sahip ilçesinde ikamet eden öğrencilerin benzer cevaplar verdiği görülmektedir. Öğrencilerin dikkatini çeken ilk 3 mekân sırasıyla; market, bina ve yol/cadde olmuştur. Verilen cevaplarda çoğu öğrencinin dikkatini çeken mekân öğesini isimleriyle ifade edemediği saptanmıştır. Bu üç mekân öğesinin her ilçede yer alması ve birincil ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması öğrencilerin algısının şekillenmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Hemen her gün gördüğü

yakın çevresinde dikkatleri çeken mekân öğelerinin sayılarının sınırlı olduğu görülmüştür (Tablo 7).

Tablo 7: Öğrencilerin Evlerinin Çevresinde Dikkatlerini Çeken Mekân Öğeleri

	Mekânın Adını İfade Edemeyenler	%	Mekânın Adını İfade Edebilenler	%
1. Market	64	23,44%	31	30,39%
2. Bina	60	21,98%	6	5,88%
3. Yol / Cadde	24	8,79%	8	7,84%
4. Mağaza	20	7,33%	8	7,84%
5. Park	15	5,49%	6	5,88%
6. Dükkân	15	5,49%	5	4,90%
7. Kafe	15	5,49%	2	1,96%
8. Okul	10	3,66%	2	1,96%
9. Kavşak	10	3,66%	-	0,00%
10. Camii	8	2,93%	2	1,96%
11. Otopark	8	2,93%	-	0,00%
12. Kırtasiye	7	2,56%	2	1,96%
13. Fırın	6	2,20%	1	0,98%
14. Meydan	3	1,10%	1	0,98%
15. Hastane	2	0,73%	6	5,88%
16. AVM	2	0,73%	15	14,71%
17. Otobüs D.	2	0,73%	-	0,00%
18. Kaldırım	1	0,37%	-	0,00%
19. Banka	1	0,37%	4	3,92%
20. Üniversite	-	0,00%	1	0,98%
21. Müze	-	0,00%	1	0,98%
22. Spor salonu	-	0,00%	1	0,98%
Toplam	273		102	

3.4. Öğrencilerin Evinlerinden Okula Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri

Öğrencilerin "Evinizden okulunuza giderken dikkatinizi çeken mekân öğesini yazınız" sorusu verileri toplanmış ve Tablo 8'de gösterilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin yakın çevresini bilmesi ve haftanın en az 4 günü o yoldan geçen bir çocuğun çevresinde nelere dikkat ettiğini, mekân öğelerinin isimlerini bilip bilmediğini ve çevresiyle ne kadar etkileşimde olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu rotada dikkatlerini çeken mekân öğeleri, evlerinin çevresinde dikkat ettikleri mekân öğelerinden farklılık göstermektedir. Her ilçede var olan çarpık kentleşme öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Fakat çok ciddi bir sayı olarak öğrencilerin %17,24'ü (45 kişi) dikkatlerini çeken Binaları isimleriyle ifade edememiştir. Aynı şekilde çok sık kullandıkları Yol/Sokak nirengi noktalarına dikkat eden öğrencilerin sadece 1'i isimi ile tarif edebilmiştir. Bina, Cadde veya yolların isimlerinin yer aldığı tabelaların çok küçük olması ve sadece tek bir yerde bulunması öğrencilerin bu konuda zayıf olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Tablo 8: Öğrencilerin Evinlerinden Okula Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri

	Mekânın Adını İfade Edebilenler	%	Mekânın Adını İfade Edemeyenler	%
1. Bina / Ev	8	10,96%	45	17,24%
2. Market	20	27,40%	44	16,86%
3. Kafe/Restoran	7	9,59%	32	12,26%
4. Dükkân	8	10,96%	21	8,05%
5. Yol / Sokak	1	1,37%	21	8,05%
6. Okul	10	13,70%	20	7,66%
7. Park	2	2,74%	19	7,28%
8. Mağaza	1	1,37%	14	5,36%
9. Kırtasiye	7	9,59%	13	4,98%
10. Camii	-	0,00%	13	4,98%
11. Fırın	3	4,11%	5	1,92%
12. AVM	4	5,48%	4	1,53%
13. Hastane	2	2,74%	3	1,15%
14. Otopark	-	0,00%	2	0,77%
15. Mezarlık	-	0,00%	2	0,77%
16. Müze	-	0,00%	1	0,38%
17. Kavşak	-	0,00%	1	0,38%
18. Yaya geçidi	-	0,00%	1	0,38%
Toplam	73		261	

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin evlerinden okula giderken dikkatlerini çeken mekân öğeleri tabloda sıralanmıştır. Öğrencilerin en çok dikkati çeken mekân öğesi % 21.8'i (64 kişi) cevabıyla "market" olmuştur. Öğrencilerin % 16,86'sı (44 kişi) market adını bilmiyorken, % 27,40'ı (20 kişi) market adını bilmektedir. %15.8'i (53 kişi) cevabıyla en çok söylenen ikinci mekân öğesi "Evler/Binalardır". Öğrencilerin % 17,24'ü (45 kişi) bina isimlerini bilmezken, % 10,96'sı (8 kişi) binaları adlarıyla birlikte söyleyebilmektedir (Tablo 8).

3.5. Öğrencilerin Okuldan Evlerine Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin okullarından evlerine giderken ve gelirken dikkatlerini çeken mekân öğeleri saptanmıştır (Tablo 9). Öğrencilerin evden okula, okuldan eve giderken farklı yolları kullanma olasılıkları göz önünde bulundurulmuştur. Çoğu öğrenci yaya olarak okullarına ulaşım sağlamaktadır. Fakat çok öğrenci de okula giderken özel araç veya toplu taşıma kullanıp dönüş yolunda yaya olarak rota kullandığı saptanmıştır. Bu sebeple öğrencilerin 2 farklı şekilde ulaşım sağlamaları ve farklı rotalar kullanmaları göz önüne alınmış ve bulgular incelenmiştir. Okullarından evlerine giden öğrencilerin Okul mekân öğesini Kafe/Restoranlardan daha çok dikkat ettiği saptanmıştır.

Tablo 9: Öğrencilerin Okuldan Evlerine Giderken Dikkatini Çeken Mekân Öğeleri

	Mekânın Adını İfade Edebilenler	%	Mekânın Adını İfade Edemeyenler	%
1. Market	19	28,79%	45	17,44%
2. Bina / Ev	8	12,12%	41	15,89%
3. Okul	8	12,12%	21	8,14%
4. Kafe / Restoran	5	7,58%	33	12,79%
5. Dükkân	4	6,06%	17	6,59%
6. Park	3	4,55%	17	6,59%
7. Fırın	3	4,55%	2	0,78%
8. Mağaza	2	3,03%	17	6,59%
9. Kırtasiye	2	3,03%	17	6,59%
10. Hastane	2	3,03%	4	1,55%
11. Banka	1	1,52%	2	0,78%
12. Kütüphane	1	1,52%	1	0,39%
13.Yol / Sokak	-	0,00%	19	7,36%
14.Camii	-	0,00%	12	4,65%
15.İstasyon / Durak	-	0,00%	3	1,16%
16.Otopark	-	0,00%	2	0,78%
17.Yaya geçidi	-	0,00%	2	0,78%
18.Kavşak	-	0,00%	1	0,39%
19.Mezarlık	-	0,00%	1	0,39%
20.Müze	-	0,00%	1	0,39%
21.AVM	6	9,09%	-	0,00%
22.Meydan	1	1,52%	-	0,00%
23.Spor salonu	1	1,52%	-	0,00%
Toplam	66		258	

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin okullarından evlerine giderken dikkatlerini çeken mekân öğeleri saptanmış ve Tablo 9'da sıralanmıştır. Öğrencilerin cevapları 23 değişkenli olarak sıralanmıştır. % 19.7 (64 kişi) cevabıyla market birinci en çok dikkat çeken mekân öğesi olmuştur. Öğrencilerin % 17,44'ü (45 kişi) market ismini bilmezken, % 28,79'sı (19 kişi) marketi ismiyle tanımlayabilmiştir.

3.6. Öğrencilerin Yaşadığı Çevreyi Aktardıkları Zihin Haritaları ve Zihin Haritalarında Yer Alan Mekân Öğeleri

İnsanların, yaşadıkları çevre ile zihinlerinde kurmuş oldukları çevre arasındaki farkı veya benzerliği zihin haritasıyla öğrenmek mümkündür. Öğrencilerin yaşadıkları yakın çevre ve kente ilişkin imajlarını öğrenmemizi sağlayan bu çalışmada mekân öğelerinin üzerinde durulmuştur. Öncelikli olarak Sosyal Bilgiler ortaokul öğrencilerine "Yaşadığınız çevreyi zihin haritası ile çiziniz" sorusu yöneltilmiştir. Farklı sınıf düzeylerine sahip öğrencilerin çoğu evini perspektife alarak yakın çevresini aktarmıştır. Bu zihin haritalarında yer alan mekân öğeleri 4 farklı okulda ve farklı yaş aralıklarında öğrencilerinde yapılmasına rağmen benzer

cevaplara rastlanmıştır. Sırasıyla en çok çizilen mekân öğesi ev, bina olmuştur. Hem kadın hem erkek öğrencilerin dikkatini çeken bu mekân öğelerinin her ilçede fazla yer alması ve İstanbul'da çarpık kentleşmenin fazla olması her alanda görmeleri sebep olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin çizmiş oldukları zihin haritasında en çok dikkat çektikleri 2. ve 3. mekân öğeleri ise market, dükkân/mağazalar olmuştur. Öğrencilerin daha çok beşeri yapılara dikkat ettiği saptanmıştır. Öğrencilerin çizmiş oldukları mekân öğelerini çoğu tabela isimleriyle aktaramadığı görülmektedir. Bireysel bir algı olan zihin haritaları örnekleri ve mekân öğeleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin Zihin Haritasında Yer Alan Mekân Öğeleri

	İstanbul Ortaokulu *Şişli*				**Mustafa Yeşil Ortaokulu *Esenyurt***				**Çapa Atatürk Ortaokulu *Fatih***				**Dr. Refik Soydan Ortaokulu *Bahçelivler***			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor	Biliyor	Bilmiyor
Ev	5	9	3	1	1	10		16		14	1	6		13	3	10
Market	4	7	3	2	3	5	1	7	3	5	5	2		4	2	4
Dükkân/Mağ.	3	6			3	1	2	5		6	2	5	4	8	1	2
Yol		6	2	2		5		8		4		4		7	2	5
Hastane		2			1		2									1
Okul		1	1				1	7				2		2	2	4
Park		1				2				2				1		4
Durak		1								2						
Sokak/Cadde	8	3	3			1			1		1	2			1	
Otopark				1										1		
AVM				1							1			1		
Camii						2		3	2			2				2
Kavşak								1								
Kırtasiye										2						
Hamam										1						
Cafe											1	3				1
Stadyum											1	1				
Müze												1				
Kaldırım												1				
Banka														2	1	
Metro																2

3.6.1. Esenyurt İlçesi Örneği

Esenyurt'ta 3 örnek zihin haritası aşağıda yer almaktadır. Esenyurt ilçesinde genel olarak ikamet eden öğrencilerin yaşadıkları yeri zihin haritasına aktarırken mekân öğelerine yer verdiği ancak isimleriyle ifade edemediği saptanmıştır. Önemli nirengi noktası olan cadde, kavşak ve sokak kavramlarını çok az öğrenci çizebilmiştir. 6. sınıfta okuyan Esenyurt

öğrencilerinin kroki becerilerinin çok zayıf olduğu ve yön kavramlarının gelişmediği gözlemlenmiştir. Genel olarak zihin haritalarının zayıf çizimli olmasında, Esenyurt ilçesinde çarpık kentleşme, okul/ev yollarının çok güvenli olmaması ve hızlı yapılaşmanın yaygın olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

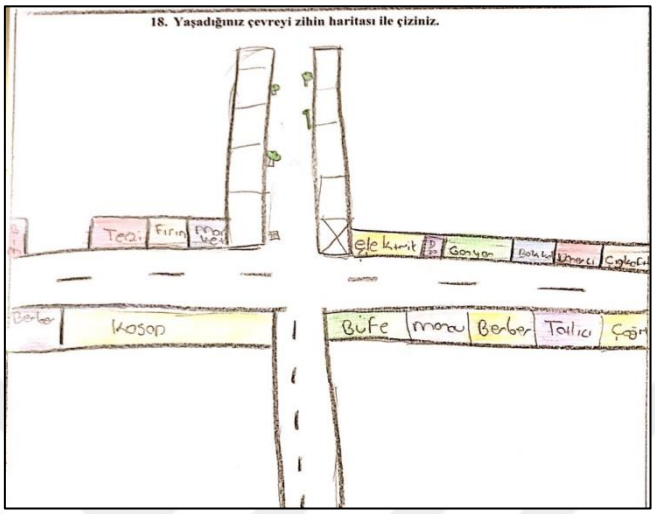

Şekil 3: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö4'ün (E) Zihin Haritası

Ö4 yaşadığı çevreyi aktarırken ev çevresini perspektifine almıştır. Yakın çevresinde yer alan terzi, fırın, berber, kasap ve market gibi 17 adet mağazaya dikkat etmiştir. Esenyurt ilçesinin kalabalık ve yoğun mağazalı bölgesinde yaşayan Ö4, çevresel unsurlara dikkat etme bakımından başarılı öğrencilerden birisidir. Yakın çevresinde yer alan önemli nirengi noktası olan caddelere dikkat etmiş, fakat bu önemli noktaları da isimleriyle aktaramamıştır. Yaya olarak ulaşım sağlayan ve 5-15 dakika mesafede okula yürüyerek ulaşan Ö4'ün yaşadığı çevreyi geniş perspektifte değerlendirmediği görülmektedir. Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna ise birincil ihtiyaçlarını giderebileceği 2 markete göre rota tarifi vermiştir. Yön ve mesafe algısı zayıftır. Yaşadığı evi ismiyle aktaramamış ve "sarı bina" olarak ifade etmiştir.

Şekil 4: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö1'in (K) Zihin Haritası

Ö1 yaşadığı çevreyi aktarırken evine göre çevresindeki mekân ögelerini tanımlamıştır. Esenyurt'un yoğun bir yerleşim bölgesinde oturan Ö1'in çiziminde önemli çevresel unsurları atladığı görülmektedir. Konumlandırma ve kroki becerisi zayıf olduğu görülmektedir. Kroki becerisinin yetersizliği, çevresel unsurlar arasında düzgün bir dizilimi zorlaştırmıştır. Yakın çevresinde yer alan 5 mağazaya dikkat eden Ö1, sadece 2'sini ismiyle aktarabilmiştir. Nirengi noktalarının tasviri eksik yapılmasına rağmen, park ve yeşil alanların çizimine büyük yer ayırmıştır. Yol, cadde ve mahalle kavramlarını tam ayırt edememiş ve isimleriyle aktaramamıştır. Bu sebeple Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna cevap verirken, caddeye göre rota tarifi yapmış ama hangi cadde olduğunu belirtmemiştir.

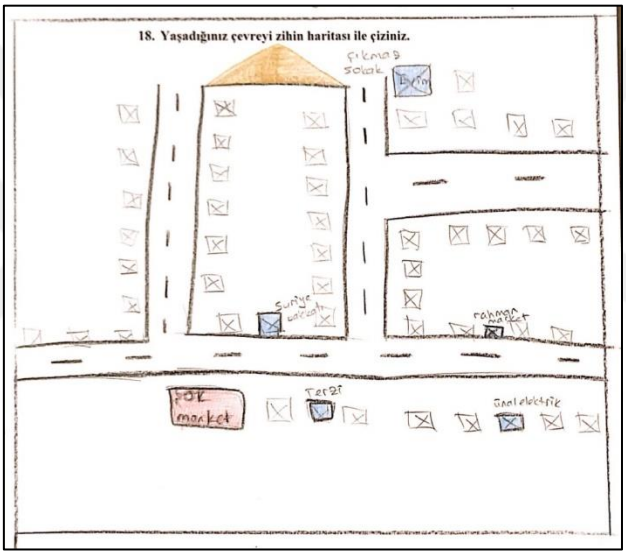

Şekil 5: 7. Sınıf Esenyurt İlçesinde Oturan Ö5'in (K) Zihin Haritası

Ö5, yaşadığı çevreyi aktarırken evi ve birkaç uzak mesafede yer alan caddeleri perspektife almıştır. Kroki becerisi çok iyi olmayan Ö5'in somut noktaları soyut olarak doğru boyutlarda aktaramadığı görülmektedir. Yakın çevresinde bulunan nirengi noktalarından ev, market, terzi ve elektrikçiyi belirtmiştir. Belirtilen mağazadan 4 tanesini tam olarak isimleriyle ifade etmiştir. Yaya olarak 15-25 dakika mesafede olan okulunun rotasını tarif ederken mekân öğelerini isimleriyle başarılı bir şekilde aktarabildiği saptanmıştır. Aynı ilçede ikamet eden diğer 3 öğrenci gibi, Ö5'te de cadde ve mahalle isimlerini ifade etmemiştir.

3.6.2. Bahçelievler İlçesi Örneği

Bahçelievler bölgesinden örnek çalışmaya katılan öğrencilerin çizimleri aşağıda yer almaktadır. 6. sınıf olan öğrencilerin çevresini orta düzeyde tanıdığı, yol ve kroki

becerilerinin gelişmiş olduğu saptanmıştır. Ancak mekânları isimleri ile bilme oranlarının çok yüksek olmadığı görülmüştür.

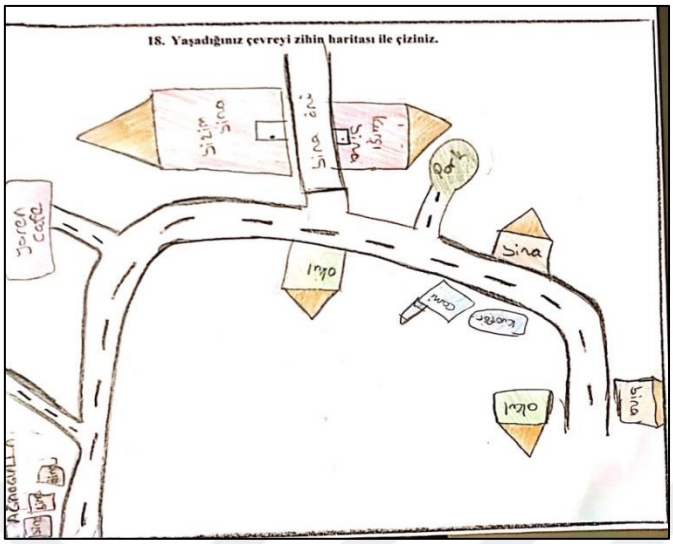

Şekil 6: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö3'ün (E) Zihin Haritası

Ö3 yaşadığı çevreyi zihin haritasını aktarırken yol boyunca yer alan mekân öğelerini çizimine aktarmıştır. Ana cadde kavramını bilen öğrenci caddeyi ve mahalleleri isimleriyle ifade edememiştir. Çiziminde çevredeki nesneleri ve önemli noktaları kısmen görmek mümkündür. Fakat çok ayrıntıya yer verilmemiştir. Cafe, Camii, okul ve park alanlarına dikkat eden Ö3 sadece cafeyi ismiyle aktarabilmiştir. Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna yolunun 2 dakika sürdüğünü ve dümdüz yürüyüp ulaştığını aktarmıştır. Çiziminde ev ve okul arasındaki çevreyi rota süresi hesaba katılarak biraz daha geniş alan olarak aktardığı görülmektedir. Kroki becerisi çok iyi olmayan Ö3 somut çevreyi soyut olarak aktarırken yetersizlikler saptanmıştır.

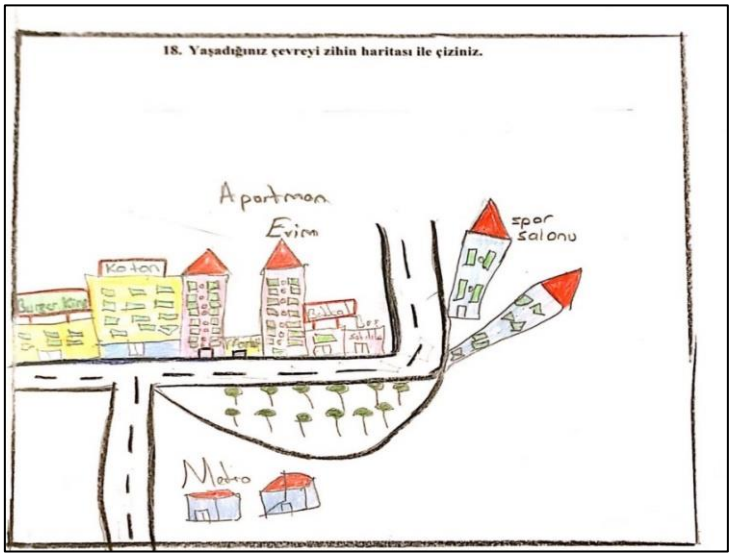

Şekil 7: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö4'ün (E) Zihin Haritası

Ö4 yaşadığı çevreyi zihin haritasına aktarırken birçok mekân öğesine yer vermiş ve isimleriyle aktarabilmiştir. Yol boyunca yer alan mağazalara dikkat eden öğrenci ulaşım sağlamada önemli bir nokta olan yeraltı treni (metro) durağını çiziminde yer vermiştir. İşlek bir cadde de yer alan evini belirten öğrencinin spor salonu ve yanında yer alan binayı soyut olarak aktarmada doğru kroki becerisini kullanamamıştır. Ev ve okul arasında ki rotanın 15-25 dakika sürmesi ve servisle ulaşım sağlaması zihin haritasında eksikliklerin olmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Çünkü Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna yolunun çok uzun sürdüğünü, servisle ulaşım sağladığını ve tarif edemediğini belirtmiştir.

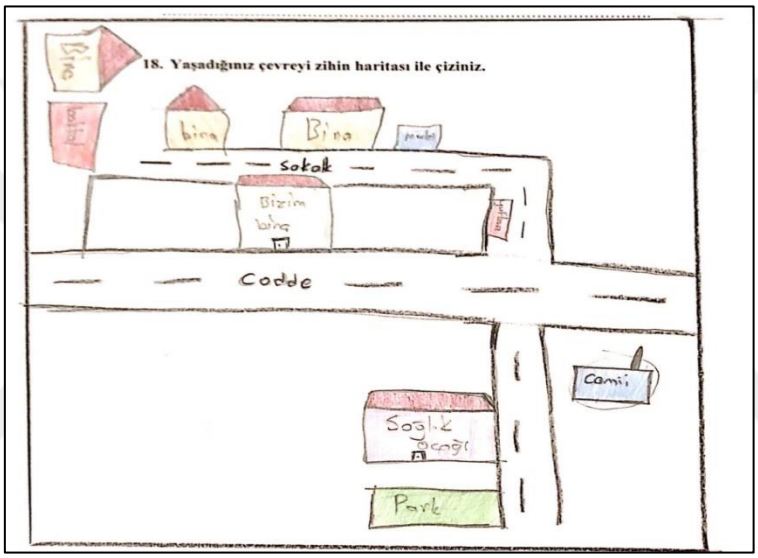

Şekil 8: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö5'in (E) Zihin Haritası

Ö5 yaşadığı çevreyi aktarırken evini ve evinin iki tarafında yer alan caddeleri öncelikle perspektifine almıştır. Cadde, sokak kavramlarına yer vermiş fakat diğer mekân öğelerini de isimleriyle ifade etmede zayıf olduğu görülmüştür. Kroki becerisini aktarırken doğru sayfa kullanımı ve boyutlandırma yapamamıştır. Diğer öğrencilerden farklı olarak sağlık ocağına dikkat etmiştir. Okul ve ev mesafesi 5-15 dakika mesafede olmasına rağmen yaşadığı çevre çizimini okul rotasına kadar genişletemediği görülmüştür. Rota tarifinde Kale Center'ı nirengi olarak alan Ö5 çiziminde buna da yer vermediği görülmüştür.

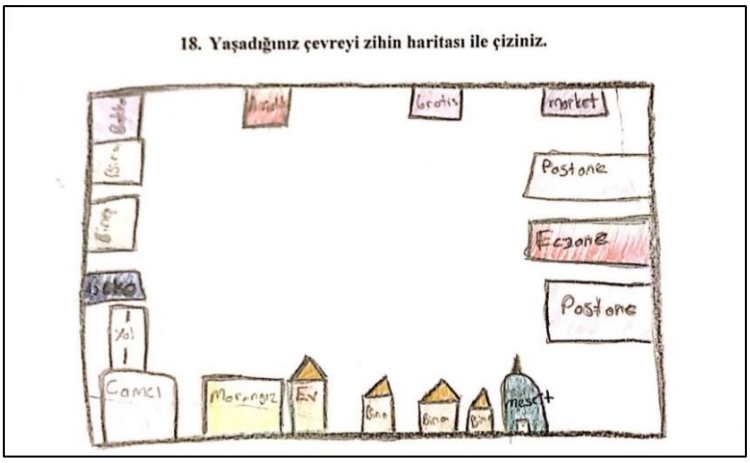

Şekil 9: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası

Ö4 yaşadığı çevreyi aktarırken doğru bir perspektif ortaya koyamamıştır. Mekân öğeleri konusunda başarılı olan öğrencinin kroki becerisi oldukça zayıftır. Birden fazla mağazayı çiziminde yer vermiş ve birçoğunu isimleriyle aktarabilmiştir. Fakat yol, yön ve mekân unsurları arasında ki mesafeyi aktarmada hatalar yer almaktadır. Ayrıca çiziminde kendi yaşadığı evi de sembolik olarak resmetmediği görülmüştür. Ev ve okul arasında ki mesafesi 15-25 dakika olan öğrenci rotayı aktarırken oldukça ayrıntılı anlatmıştır. Yön ağırlıklı olarak anlattığı rota tarifinde cadde, sokak ve okul isimlerine yer vermemiştir. Mesafe kavramında çok gelişmemiş olan Ö4 'biraz ilerleyince, çok ilerleyince' gibi kavramlara yer vermiştir.

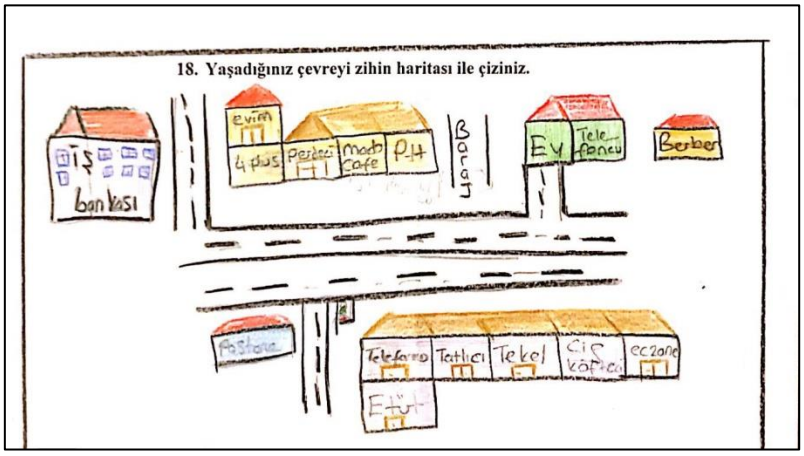

Şekil 10: 6. Sınıf Bahçelievler İlçesinde Oturan Ö20'nin (K) Zihin Haritası

Ö20 yaşadığı çevreyi aktarmada Bahçelievler ilçesinde yer alan öğrencilerden en başarılısı olmuştur. Yaşadığı evi ve geniş çevresini perspektifine almıştır. 16 mekân öğesine yer veren Ö20 çoğu mekân öğesini tabela isimleriyle aktarmıştır. Birincil ihtiyaçlarını karşıladığı unsurların dışında yaş aralığında çok hayati olamayan mekân öğelerine (İş Bankası, Ptt vs.) yer vermesi dikkatli bir öğrenci olduğunu göstermektedir. Ev ve okul arasında ki mesafenin 0-

5 dakika olması başarısını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna cadde ve sokak isimleriyle tarif eden tek öğrenci olmuştur.

3.6.3. Fatih İlçesi Örneği

Bu ilçede yaşayan öğrencilerin mekânları algılama, isimleri ile bilme düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Buna sebep olarak Fatih ilçesinin tarihi yarımadada yer alması, eski mekân öğelerinin fazla olması ve bu öğelerin sadece restore edilebilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu eserlerin özgün ve günümüzdeki modern yapılaşmadan farklı olması akılda kalıcılığını arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca Fatih ilçesinin yeni yapılaşmaya müsait olmayışı da çevreyi tanımak için önemli bir etkendir. Öğrencilerin 5. sınıf olması ve 4. sınıfta yer alan "Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer" kazanımının etkisiyle kroki çizimlerinin ve mekân öğelerinin isimleriyle aktarmasını olumlu etkilediği düşünülmektedir.

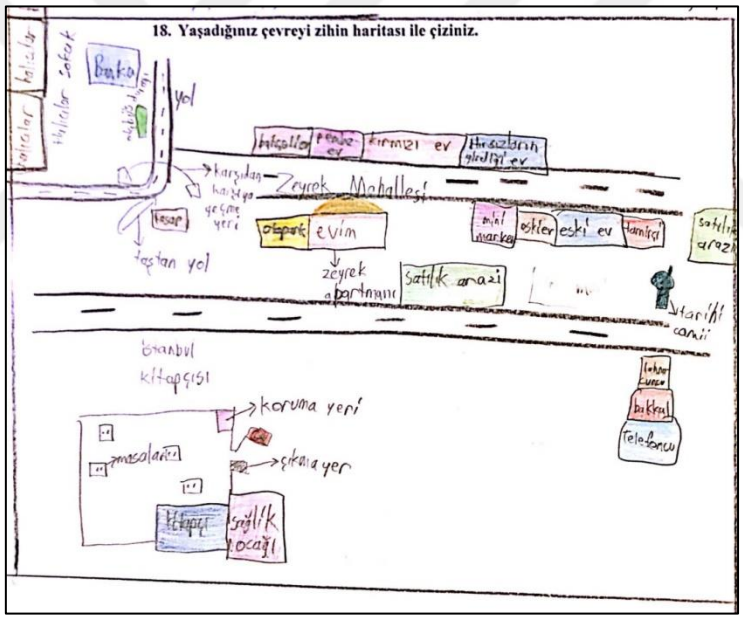

Şekil 11: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası

Ö4 yaşadığı çevreyi en ayrıntılı ve iyi şekilde aktaran öğrencimizden biri olmuştur. Yaşadığı çevreyi geniş bir perspektifle aktarabilmiştir. Bütüncül şekilde tasavvur eden öğrencinin çevresel unsurları yeterince ve açık bir şekilde görmek mümkündür. Yaşadığı evi konum alarak ön ve arka sokaklarındaki mağazaları ve yolları da başarılı bir biçimde çizebilmiştir. Mahallesini ve birçok mağazaları tabela isimleriyle aktarabilen Ö4 Fatih ilçesinde yaşaması "Tarihi Camii" gibi farklı mekân öğeleri belirtmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Yakın çevresini iyi bilen ve aktaran öğrencinin 5. sınıfta olması, 4. sınıfta yer alan "Günlük

yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer" kazanımını yakın zamanda görmesi etkili olduğu düşünülmektedir. Ev ve okul arasındaki ulaşımını servisle sağlamasına rağmen, rota tarifinde de başarılı bir anlatım sergilemiştir. Cadde, mahalle ve mağaza isimleriyle vurgu yapan Ö4 yakın çevresini doğru analiz edebilmiştir.

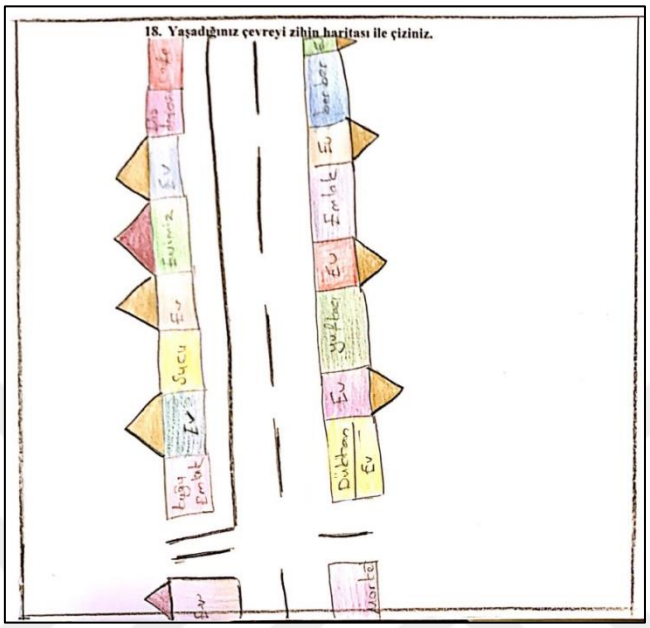

Şekil 12: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö17'nin (K) Zihin Haritası

Ö17 yaşadığı çevreyi aktarırken anayolu perspektifine almıştır. Yol boyunca devam eden mağaza ve evleri nirengi noktası alan öğrencinin dükkân/mağazaları bildiği görülmektedir. Kroki becerisinin ve yakın çevre algısının çok gelişmediği görülmüştür. Tarihi yarımada da ikamet etmesine rağmen çevresinde dikkat ettiği hiç eski ve önemli yapı yer almamıştır. Ev ve okul arasındaki mesafe 0-5 dakika olması yakın çevresinde farklı mekânlara dikkat etmemesine sebep olduğu düşülmektedir. Okul ve ev arasındaki yolu tarif edeniz sorusuna yön ve metre olarak yanıt verdiği görülmektedir.

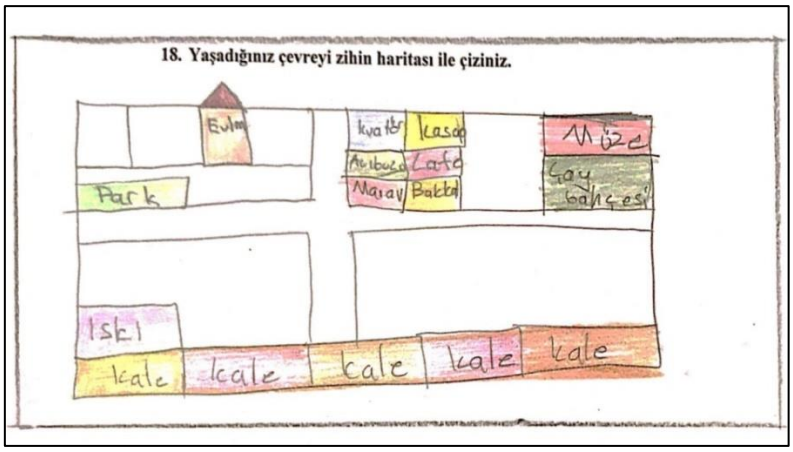

Şekil 13: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö6'ncı (E) Zihin Haritası

Ö6 Fatih ilçesinde ve surlara yakın bir yerde ikamet ettiği görülmektedir. Kale olarak betimlediği yerler tarihi yarımadanın önemli surları olduğu düşünülmektedir. Mekân öğesi olarak diğer öğrencilerin aktardığı çizimden farklı olarak müze mekân öğesini aktaran tek öğrenci olmuştur. Okuluna servis ile ulaşım sağlayan Ö6 rota tarifini yapamamıştır. Mağaza, ev ve tarihi yerleri aktaran öğrencinin yol ve cadde kavramının zayıf olduğu görülmektedir.

Şekil 14: 5. Sınıf Fatih İlçesinde Oturan Ö17'nci (E) Zihin Haritası

Ö17 yaşadığı çevreyi aktarırken evini ve caddesini perspektifine almıştır. Karşılıklı mağazaların yoğun olduğu bir konumda ikamet eden öğrencinin mağazaların ve tabela isimlerinin çiziminde yer aldığı görülmektedir. Fakat cadde ve mahalle isimlerini aktaramamıştır. Ev ve okul arasındaki mesafenin 0-5 dakika olmasına rağmen rota tarifini başarılı bir şekilde aktarabilmiştir. Yön ve mağaza isimleriyle tarif veren öğrencinin çizimde bahsettiği mekân öğelerine yer vermemesi dikkat çekmiştir. Rota kısa olmasına rağmen okulunu nirengi noktası olarak almaması uzak algısının gelişmediğini düşündürmektedir.

3.6.4. Şişli İlçesi Örneği

Şişli ilçesinde çalışma grubunun yaşadığı çevreyi tanımlarken mekân öğelerini kullanması ve isimlerine yer vermesi dikkat çekmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Şişli ilçesinin yapılaşmanın planlı ve düzenli olması, yapmış olduğumuz anketler sonucunda ailelerin refah ve eğitim düzeylerinin Şişli ilçesinde yüksek olması etkili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 15: 7. Sınıf Şişli İlçesinde Oturan Ö1'in (K) Zihin Haritası

Ö1 Şişli ilçesinde yer alan 2 örnek öğrenciden birisidir. Yaşadığı çevreyi aktarırken kendi evini sembolik olarak resmetmemesi tek eksiği olmuştur. Ö1'in çiziminde çevresel unsurları yeterince ve açık bir şekilde görmek mümkündür. Alışveriş merkezi, market, mağazalar, otobüs durağı, park ve sokak gibi önemli nirengi noktaları büyük ölçüde gösterilmiş. Mağazaları tabela isimleriyle aktarabilmiştir. İlçesini ve yaşadığı sokağı bütüncül olarak ifade edebilmiştir. 5-15 dakika mesafede yer alan okul ve ev arasında rotayı market, sokak ve mahallesini nirengi noktası alarak tarif etmiştir. Önemli noktayı ismiyle aktarabilmiş ve yön kavramı gelişmiştir.

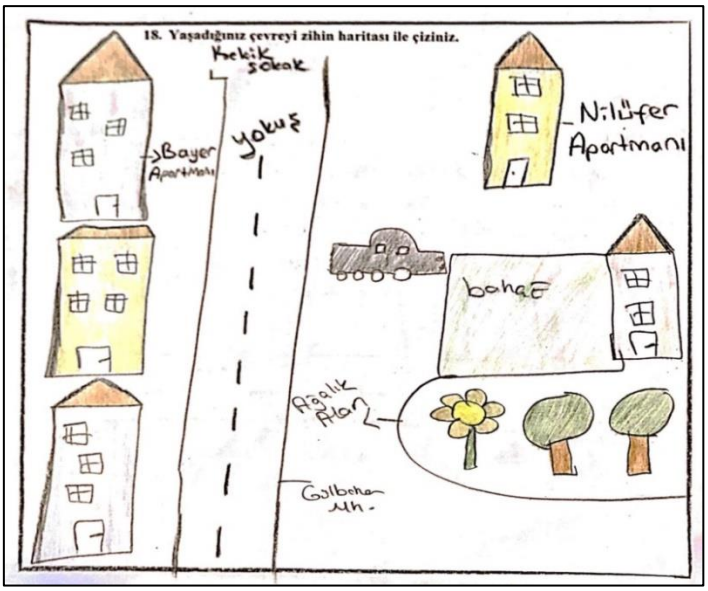

Şekil 16: 7. Sınıf Şişli İlçesinde Oturan Ö4'ün (K) Zihin Haritası

Ö4'ün yaşadığı çevreyi aktarırken çok ayrıntıya yer vermediği görülmektedir. Yaşadığı mahalleyi, sokağı ve apartmanı ismiyle tarif edebilen bir öğrencidir. Yaşadığı çevrenin bir site içi olduğu düşünülmektedir. Daha çok doğal unsurlara dikkat eden öğrencinin ev ve okul arası mesafesi 25 dakika ve üzeridir. Yakın çevresini aktarmada çok ayrıntıya yer verememesi hemen her gün kullanmış olduğu rotanın çok uzun olması sebep olduğu düşünülmektedir. Ev ve okul arasındaki yolu tarif ediniz sorusuna kilometre bilgisi vermesi dikkat çekmiştir. Yaya olarak ulaşım sağlayan öğrenci yol üzerinde yer alan farklı okulların, sokakların ve mahallenin isimleriyle başarılı bir şekilde aktarmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmayla Sosyal Bilgiler dersi ortaokul öğrencilerinin yakın çevre, mekân ve kent algısını şekillendiren öğeler İstanbul örneği ile saptanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda çeşitli değişkenler belirlenmiş ve buna kaynaklık eden nedenler incelenmiştir. Araştırmanın katılımcıları 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Fatih, Şişli, Bahçelievler ve Esenyurt ilçelerinde bulunan MEB'e bağlı okullarda toplam 148 5, 6 ve 7. sınıf öğrencisidir.

Araştırmaya öncelikle ortaokul öğrencilerinin çevre, kent algısı ve mekân algısı kavramları üzerine literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Yapılan taramada seçilen konuların Sosyal Bilgiler dersi içinde araştırıldığı fakat Coğrafya, Mimarlık bölümlerinde daha çok işlendiği görülmüştür. Bu kapsamda öncelikle Sosyal Bilgiler dersi 2018-2019 yılı müfredatı incelenmiştir. Müfredatta yer alan mekân ve yakın çevre algısı kavramları belirlenmiş, yakın çevreyi içeren konu başlıkları ve kazanımları analiz edilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretim programında 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler'; 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim'; 'Küresel Bağlantılar' ünitelerinde çevre eğitimine yönelik konuların ağırlıklı olarak yer aldığı görülmüştür. Bu kazanımlardan sadece 5. sınıf müfredatının konuları bir önceki yıl konularının bir kaçını pekiştirici yapıya sahiptir. Yapılan araştırmada yer alan sınıfların yakın çevre algısını geliştirecek kazanımların birbirini pekiştirmediği öğrencinin yaşı ve algı düzeyi hesaplanmadan oldukça ayrıntılı kazanımların yer aldığı görülmüştür. Bunun sonucunda öğrencilerin yakın çevre algıları olumsuz etkilendiği düşünülmektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler ortaokul öğrencilerinin yakın çevresinde dikkatlerini çeken mekân öğelerini başarılı bir şekilde ifade edemedikleri, yaşadığı çevreyi zihin haritasına aktarmada çok az öğrencinin yakın çevresini doğru şekilde tasvir edebildiği görülmüştür. Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların ve ders kitabında yer alan yakın çevre ile ilgili metin, görsel ve etkinliklerin yüzeysel ele alınması ve eylem odaklı içeriğin eksik olmasından kaynaklanmaktadır (Özdemir, Gökçe, 2019; Sönmez, Yerlikaya, 2017; Ekici, Gülay, 2010). Önemli ve geniş bir içeriğe sahip olan yakın çevre ve kent algısının sınırlı üniteler içinde öğretilmesinin yeterli olmayacağı düşünülmektedir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitesinde; 1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur, 2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini

çizer, 3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder kazanımlarına yer verilmiştir. Araştırmamızda yakın çevresini en ayrıntılı ve mekânları tabela isimleriyle aktarabilen sınıf düzeyi 5. sınıf olmuştur. Bunun sebebi olarak 4. sınıfta öğrendiği kazanımların üzerinden çok zaman geçmemesi ve öğrenci bir önceki yıl çizdiği zihin haritasını hatırlayıp aktarabildiği düşünülmektedir. Fakat sonrasında sınıf seviyeleri arttıkça algı düzeyi ilerlemiş olmasına rağmen öğrencilerin yakın çevre ve mekân algıları başarılı bir şekilde aktarılamadığı görülmüştür. Geçmiş sınıflarda öğrendiği kazanımların, sonraki sınıf düzeylerinde bir etkinlik olarak ünitelerin içinde yer almaması, kroki çizme becerisinin farklı ünitelerle desteklenmemesi öğrenmede kalıcılığı sağlayamamıştır. Bu durumun, öğrencilerin yakın çevreyle bağlantılı algılarının zayıf olmasına sebep olduğu düşünülmektedir. 4. sınıf kazanımları da etkinlikler ile desteklenmemiştir. 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında bir önceki yıl yer alan kazanımlara yönelik geliştirici ve tamamlayıcı çalışmalara yer verilmemiştir. Bu sebeple kazanımlar yetersiz kalmıştır. 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan öğretim yöntem tekniklerinin en önemli ilkelerinden biri olan yakından uzağa ilkesi ihmal edilmiştir. 2019-2020 programında yer alan; 1. Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar kazanımıyla beraber öğrencilere harita bilgisi konusu verilmeye çalışılmıştır. Bu kazanımlar programın sarmal yapısını ve Bloom taksonomisini sekteye uğratmıştır. Aynı uygulamanın 6. ve 7. Sosyal Bilgiler öğretim programında devam ettirildiği tespit edilmiştir. Etkinlik ve kazanımların yüzeysel olmasının 6. ve 7. sınıf öğrenci zihin haritalarını ve mekânsal öğeleri tanıma oranlarının düşük olmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin yakın çevresini ve yaşadığı şehri tanımasında etkili olan unsurların bilinmesi öğrenmede kalitenin geliştirilmesini sağlayacaktır. Seçilen il ve ilçenin konumu, büyüklüğü, demografik yapısı, nirengi noktaları, hızlı ve yanlış yapılaşma, öğrencinin kullandığı rota süresi ve güvenirliği etkili olan unsurlardandır.

Toplumun farklı kesimlerinde yer alan bireyler şehri farklı algılamaktadır. Günümüzde Sosyal Bilgiler ortaokul öğrencilerinin İstanbul'un kent algısının ve yakın çevresinin önemli birleşenlerinden biri olarak düşünülmüş ve araştırılmıştır. İstanbul örneğinde 4 farklı ilçede (Esenyurt, Bahçelievler, Şili, Fatih) yaşayan ortaokul öğrencilerinin mekân algılarını etkileyen en önemli mekân unsurları üç ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda katılımcıların öncelikli olarak market, bina/ev, yol/cadde ve kafe/restoranlara dikkat ettiği saptanmıştır. Günlük hayatlarında ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlara zihinlerinde yer vermeleri (Akengin, Ayaydın, 2017; Öcal, Polat, Altınok, 2011)

çalışmalarında, yer alan nirengi noktalarının daha kolay hatırlandığı ve algılandığı tespitiyle benzeşmektedir. Ancak sürekli olarak etraflarında bulunan ve etkileşimde bulundukları mekân öğelerini katılımcıların çoğunun tabela isimleriyle bilmedikleri sonucuna varılmıştır. Öcal'ın (2007) çalışmasında da ortaöğretim öğrencilerinin yakın çevresini tanıyamadıkları, mekân öğelerini isimleriyle tasvir edemedikleri; öğrendikleri coğrafi bilgiler ile gerçek mekânlar arasında ilişki kuramadıkları belirlenmiştir. Mekân öğelerinin isimleri ile beraber açıklayamamalarının sebebi ise Sosyal Bilgiler programı kapsamında etkileşimde bulunduğu yakın çevreyi tanımada isim kullanmanın önemine yeterince değinilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

İstanbul'da ikamet eden katılımcıların mekân algısında ailelerinin eğitim ve ekonomik durumunun belirleyici olduğu düşünülmektedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan Fatih ve Şişli ilçesindeki ailelerin çocukları, yaşadığı yeri ayrıntılı tanımlarken kullandıkları mekân öğelerinin çeşitlilik gösterdiği saptanmıştır. Bu katılımcıların müze, restoran, kafe ve alışveriş merkezi gibi mekânların isimlerini bildikleri ve kullandıkları görülmüştür. Bununla beraber ikamet ettiği ilçe dışındaki mekânları bile bildikleri görülmüştür. Sönmez ve Yerlikaya'nın (2017) yapmış olduğu çalışmada gelir düzeyi bakımından ortalama üstü olan öğrencilerin; bilgiye erişebilme kolaylığı, çevreye ilişkin bilgi edinebilecekleri görsel, işitsel kaynaklara daha fazla ulaşabilmesi, gezi ve sosyal aktivitelere katılabilme imkânı ile doğru orantılı olabileceğini savunulmuş ve çıkan bulgular sonucunda benzerlik saptanmıştır.

Ankette yer alan "İstanbul'un sembolü olarak söyleyebileceğiniz mekân öğelerini yazınız" sorusu ile öğrencilerin ikamet ettikleri ilçe dışındaki yerleri ve mekânları ne kadar tanıdıkları saptanmaya çalışılmıştır. İstanbul, Türkiye'nin en kozmopolit şehri olmasının yanı sıra tarihi ve kültürel zenginlikleri ile gözde bir kentidir. İstanbul'un oldukça büyük olması katılımcıların mekânı algılamalarını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple katılımcıların yöneltilen soruya cevap olarak farklı mekân öğelerinin isimlerini verdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların anketin 8. sorusuna sırasıyla Kız Kulesi, Galata Kulesi, Topkapı Sarayı ve Boğaziçi Köprüsü olarak cevap vermişlerdir. Bu mekân öğelerinin öne çıkmasında mimari ve estetik yapının yanı sıra taşıdıkları anlamlar da etkili olmuştur. Ayrıca ders kitaplarında ve medyada sıklıkla görmeleri, bu mekân unsurlarının popüler olması farklı yaş grubundaki öğrenciler üzerinde olumlu yönde etkili olmuştur. Sağdıç'ın (2014) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada, çıkan bulgularla benzeşen sonuçlarımız göstermektedir ki kentin sahip olduğu tarih, kentin algılanmasında bireylerin zihninde daha kalıcı yapıda olduğunu göstermektedir.

Özdemir ve Gökçe (2019) 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının çevre eğitimi açısından incelediği araştırmasında MEB 2018 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan öğrenme alanları/ünite, içerik ve etkinliklerin çevre eğitimi açısından araştırmıştır. Sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler ders kitabında çevre eğitimi ile ilgili metin, görsel ve etkinliklerin çoğunlukla yüzeysel olarak ele alındığı ve eylem odaklı içerik ve etkinlerin ihmal edildiği görülmüştür. Öcal, Polat ve Altınok (2011) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin "Önemli Yer" Algısını araştırdığı çalışmada Türkiye'de 8 ilden 1025 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Öğrenciler ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf olarak tercih edilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin Dünya'da ve Türkiye'de seçmiş olduğu nirengi noktaları, çevrelerine göre ayırt edici özelliklere sahip olmalarını ve yazılı/görsel medyada sıklıkla bu yerlerden bahsedilmesi olduğu savunulmuştur. Çocukların dünyadaki önemli yerler konusunda, daha uzaktaki yerleri nirengi noktası olarak hatırlamaya meyilli olduklarını açıklayan araştırmada yakından uzağa ilkesi doğru şekilde işlemediğine vurgu yapılmıştır. Akengin ve Ayaydın (2017) Mekânı algılama ve zihin haritalarının geliştirilmesi üzerine yapmış olduğu araştırmada İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan MEB'e bağlı okulda 13 altıncı sınıf öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin mekânı doğru algılayıp algılamadıkları veya ne kadar algıladıkları araştıran çalışmanın sonuçları krokilerle tespit edilmiştir. Öğrencilerin çizdikleri krokilerde günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları farklı mekânları algıladıkları ve akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin mekânı algılama düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Karadağ ve Turut (2013) Üniversite Öğrencilerinin Kentsel Çevre Algısı üzerine yapmış olduğu çalışmada İzmir kentini araştırmıştır. Ege Üniversitesinde eğitim gören 10 farklı fakülteden 100 öğrenci çalışmanın örneklemi olmuştur. Aynı kentte eğitimlerine devam eden üniversite öğrencilerinin kenti nasıl algıladığı ve bu algının mekânsal, sosyo-kültürel ve siyasal boyutlarda nasıl ifade edildiği araştırılmıştır. Her bireyin çevresel algı sürecinin değiştiğini savunan çalışmada farklı sosyo-ekonomik duruma sahip öğrencilerin kenti çok farklı sembollerle ifade ettiği görülmüştür. Çoğu öğrencinin İzmir'i kentsel mekân ve sosyo-kültürel geçmişine ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır. Aliağaoğlu (2007) Davranışsal Coğrafyaya Bir Örnek: Öğrenci Merkezli Balıkesir Şehir İmajı adlı çalışmasında Balıkesir şehir imajında meydana gelen farklılıklar ortaya konulması amaçlanmıştır. Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi 64 öğrenci üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin şehirde kalış süreleri dikkate alınarak farklı bireyler seçilmiştir. Kişinin şehirde kalış süresi, gerçekleştirdiği faaliyetler ve ikamet ettiği yerler şehir imajı oluşmasında önemli

değişken olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada taslak haritası çizimi yapılmış ve öğrencilere Kafanızdaki Balıkesir Şehrini Çiziniz denilmiştir. Sonuç olarak; çalışmada nirengi noktaları ön plana çıkmıştır. Yollar, kaldırımlar, kesim noktaları ve kavşaklar azalarak devam etmektedir. Zamana bağlı olarak gelişen şehirde yapılan çizimlerde başlangıçtaki bireysel özellik yerini genellemelere veya kamu imajına bıraktığı görülmüştür.

Katılımcıların "İstanbul'un en sevdiğiniz/beğendiğiniz yeri neresidir?" sorusuna verdikleri cevaplar, farklı ilçelerde ikamet etmelerine rağmen benzerlik göstermektedir. Sırasıyla Beşiktaş, Taksim ve Kadıköy sorunun en çok yazılan cevabı olmuştur. Buradan hareketle sürekli etkileşim halinde olduğu yakın çevrede yer alan mekân öğelerini öğrenciler isimleri ile bilmezken kentte yer alan uzak bazı mekân öğelerinin isimlerini daha iyi bildikleri saptanmıştır. Bu mekân öğelerini televizyon ve internette sıklıkla görmesi, bu ilçelerin tarihinin çok eskiye dayanması ve eğitim içinde görsel materyal olarak yer alması seçim sebeplerindendir. Ancak öğrencilerin ilçelerine yakın olan yerleri ve yakın çevresini tam olarak bilmeyip uzağında olan ilçeleri ve mekân öğelerini bilmesi, Sosyal Bilgiler programında yer alan yakından uzağa ilkesinin uygulanmasındaki eksiklikleri ortaya koymaktadır.

Katılımcıların yaşadığı ilçelerin konumu, büyüklüğü, ikamet süresi ve ilçelerin özellikleri zihin haritalarının oluşumunda etkin rol oynamaktadır. Sosyal Bilgiler programı kapsamında yer alan kroki çizme becerisinin sınıf ve yaş grubu arttıkça azaldığı görülmüştür. 5.sınıf öğrencilerinin krokilerinin daha anlaşılır ve kullanılabilir olduğu 7. sınıf öğrencilerin ise çizmiş olduğu mekân öğelerinin sınırlı ve isimsiz olduğu saptanmıştır. 4. sınıfta yer alan kroki çizme becerisinin 5. ve 6. sınıfta pekiştirilmemesi ve yeterli etkinlik uygulanmaması öğrenilen bilginin iler ki yaşlarda etkin kullanılmamasından dolayı gerilediği düşünülmektedir. Tarihi yarım ada içinde yer alan Fatih ilçesindeki katılımcıların İstanbul'u ve yakın çevresini daha iyi tanıdıkları gözlemlenmiştir. Ulaşım imkânlarına yakın olması, eğitim ve ekonomik düzeyin yüksek olması daha iyi tanıma sebeplerindendir. Bunun yanı sıra ikamet ettiği ilçelerde bulunduğu sürenin de mekânı algılamada etkili olduğu görülmüştür. İkamet süresi arttıkça mekânı algılama becerisi gelişmektedir.

Zihin haritalarında katılımcıların binaları, mağaza/dükkânları ve yolları daha fazla belirttikleri görülmüştür. Bu mekân öğelerinin seçilen her ilçede yer alması ve birincil ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması öğrencilerin algılarının şekillenmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Kentin planlanması, kent sakinlerinin yakın çevresini tanıması ve daha verimli bir şekilde kullanması, kentin her yönden değerinin koruması için çevre eğitimi hem ortaöğretimde hem de Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programlarında daha kapsamlı olarak ele alınmalıdır. Oysa Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programında yakın çevre ve mekânsal analiz konularına yönelik ders içeriği bulunmamaktadır. Buna karşılık Yükseköğretim Kurulu Coğrafya öğretmen yetiştirme programında alan seçmeli dersi olarak 'Yakın Çevrenin Mekânsal Analizi' adlı bir ders bulunmaktadır (YÖK, 2019). Bu dersin Sosyal Bilgiler öğretmen yetiştirme programında yer alması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler dersi ortaokul öğrencileri dikkate alındığında yakın çevre ve mekân analizine yönelik kazanımlar daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik öğretmen yetiştirme programına yansıtılmalıdır.

Sosyal Bilgiler deri alan ortaokul öğrencilerinin yakın çevre algısını araştıran, kent algısı ve mekân algısını tanımaya katkı sağlayan bu çalışmanın bulgularına dayanarak, Sosyal Bilgiler dersleri için yakın çevre konusunda bazı öneriler geliştirilmiştir:

1. Sosyal Bilgiler dersi, çevre ve mekân algısı gibi konuların öğretimi için en uygun derslerden birisidir. Öğrencilere bu konularla ilgili kazanımlar verilirken öncelikli olarak yerel unsurdan küresel unsurlara doğru hiyerarşik bir sıra ile öğretilmelidir. Yani yakın çevreden başlayarak daha geniş çevrelere doğru, sistematik şekilde öğretim sağlanmalıdır.

2. Sınıf biliş düzeyleri göz önüne alınarak etkinlik ve uygulamalar arttırılmalıdır. Bulgulardan elde edilen eksikliğin harita ve kroki çizme olduğu saptanmıştır. Bu hususta öğrencilere çevresinde yer alan unsurları soyut düşünceden somut düşünceye aktarabilmesi için kroki çizme, yön bulma ve haritalarda yerlerin gösterimi gibi çeşitli etkinlikler eklenmelidir. Uygulama olarak öğrencilere oryantiring etkinlikleri yaptırılabilir. Böylelikle öğrencilerin yön bulma, harita okuyabilme ve yer/mekân algısı geliştirilebilir.

3. Bu kapsamda okullarda teknolojik olanaklardan en verimli şekilde yararlanılabilir. Öğrencilerin yaşadıkları yeri gösteren uydu görüntüleri, hava fotoğrafları, sanal çevre modelleri eğitimde kullanılmalıdır. EBA sisteminde öğrencilere yaşadıkları yerin yakın çevresinde yer alan doğal ve kültürel zenginlikler gösterilebilir. Sonrasında uzağında yer alan ve başka ülkelerde yer alan mekânlar kısa videolar şeklinde öğrenciye aktarılabilir.

4. Gelişmiş ülkelerde eğitim kurumlarında sıklıkla kullanılan ve günümüzde de oldukça etkili olan, mekân ve çevre algısına yarar sağlayan Coğrafi Bilgi Sistemleri öğrencilere

öğretilmelidir. Yeryüzünün herhangi bir yerindeki doğal ve beşeri zenginlikleri görebildiğimiz sistemin hızlı ve kümülatif olması eğitime büyük fayda sağlayacaktır.

5. Farklı ilçelerde yaşayan öğrencilerin yaşadığı kenti daha iyi tanıyabilmesi ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmesi için şehrin önemli yerlerini görebildiği ve sosyalleşmesine katkı sağlayabilecek gezi-gözlem etkinlikleri arttırılmalıdır.

6. Çarpık kentleşmenin çok olduğu ve ekonomik durumu yetersiz olan ilçelerde yer alan öğrencilerin yakın çevre algısının daha zayıf olduğu görülmektedir. Bu semtlerde güvenli bir ulaşım yolunun olmamasının öğrencinin yakın çevre algılarını olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Okul rotalarının güvenliği öğrencilerinin yürüyerek ya da bisikletle okula ulaşabilmeleri için önemlidir. Bu kapsamda okul çevrelerinde trafik yoğunluğunun azaltılması ya da bu kapsamda okul lokasyonlarının belirlenmesi gerekir. Bu durum obezite ile mücadele ve öğrencilerin beden ve zihin sağlığı açısından da önemlidir.

7. Öğrencilerin nirengi noktalarının birincil ihtiyaçlar çerçevesinde şekillendiği görülmüştür. Bu sebeple sadece ihtiyaca yönelik mekân unsurlarını ayırt edebilmesi için önemli mekân öğelerinin ve kamu binalarının daha dikkat çekici yapılar olarak inşa edilmesi önerilebilir.

8. Müfredatta yer alan kazanımlar öğrencilerin yakın çevresini tanımaya yönelik olarak geliştirilmelidir. Öğrencilere evinin ve okulunun çevresinde yer alan mekân unsurlarının isimleriyle bilmesi gerektiği vurgulanmalı, cadde/yol/mahalle kavramları ve isimlerin önemi üzerinde durulmalıdır.

Öğrenciyi hayata hazırlamayı amaçlayan Sosyal Bilgiler dersi Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Birçok beceri kazandıran ders; öğrencilere yaşadığı yeri tanıması, yaşadığı yer ile diğer yerler ve evren arasındaki ilişkiyi kurması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Adem, Recep Polat, Ayşen Altınok. 2011. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin "Önemli Yer" Algısı. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 4. s. 1: 61-79.

Akarsu, Füsun. 1984. Piaget'ye Göre Çocukta Mekân Kavramının Gelişimi. **Mimarlık Dergisi.** c. 84 s. 9: 31-33.

Akıncı, Barış. 2015. Zihin Haritası Kullanımının 6. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarı, Kalıcılık ve Fene Yönelik Tutumlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniveritesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aksoy, Bülent, Hülya Karaçalı. 2015. 7.Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritasında Türk Dünyası Algısı. **Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 4: 1-14.

Alder, Harry. 2000. **Kişisel ve Mesleki Başarıya Ulaşmada Beyin Gücünü Etkin Kullanma, Sağ Beyin Yöneticisi**. çev. Fatma Can Akbaş. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

Aybek, Birsel, Serkan Aslan. 2016. An Analysis Of The Units "I'm Learning My Past" And "The Place Where We Live" İn The Social Studies Textbook Related To Critical Thinking Standards. **Eurasian Journal Of Educational Research**, c.65: 35-54.

Aydın, Fatih. 2011. Üniversite Öğrencilerinin "Çevre" Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. **Eastern Geographical Review**, c.16 s. 26: 25-44.

Aydın, Gülnur. 2009. Zihin Haritalama Tekniğinin Dinleneni Anlamaya Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____. Zihin Haritalama Tekniğinin Dinleneni Anlamaya ve Kalıcılığa Etkisi. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 8. s. 14 (2010): 47-62.

Bilgili, Münür. Coğrafya Öğretiminde Mekân ve Yer Karmaşası üzerine Bir Araştırma. **Coğrafya Eğitim Dergisi**. c. 2 s. 1: 11-19.

Çamlı Çakır, Hande, Eralp Altun. 2011. Bilgisayar Destekli Zihin Haritalama Tekniğinin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersindeki Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi. **Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi**. c. 12. s. 3: 1-18.

Evrekli, Ertuğ. 2010. Fen ve Teknoloji Öğretiminde Zihin Haritası ve Kavram Karikatürü Etkinliklerin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Sorgulayıcı Öğrenme Beceri Algılarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülay, Hülya, Gülay Ekici. 2010. MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi. **Türk Fen Eğitimi Dergisi**. c. 6. s. 2: 74-84.

Gülay, Hülya. 2011. Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi. **Tübav Bilim Dergisi**. c. 5. s. 11: 240-245.

Güleç Solak, Sevcan. 2017. Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 6. s. 1: 13-37.

Hamza, Arzu Dilek, Döne Sağlam. 2002. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Görüşleri. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 6: 1-12.

İnce, Ziya. 2015. Ortaöğretim Coğrafya Dersi 10. Sınıf Müfredatının Yaşadığımız Çevreyi Tanımaya Katkısının İncelenmesi. **Marmara Coğrafya Dergisi.** s.31: 330-344.

Karasar, Niyazi. 2013. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. 25. bs. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karen, Robin Woods. 2002. Student And Teacher Perceptions Of Mind Mapping: A Middle School Case Study. **American Educational Research Association.** 1-20.

Kartal, Ayça, İlhan Turan. 2015. Zihin Haritalama Tekniğinin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Başarısı ve Kalıcılığına Etkisi. **The Journal Of Academic Social Science Studies**. c.33: 443-454.

Lynch, Kevin. 1973. **Kent İmgesi.** çev. İrem Başaran. İstanbul: Kültür Yayınları.

McCarthy, Bernice. 1987. **The 4mat System: Teaching To Learning Styles With Right/Left Mode Techniques**. Excel, Incorporated. North America.

MEB. [11.10.2019]. 5., 6., ve 7. Sınıf Öğretim Programları. http://mufredat.meb.gov.tr/dosyalar/201812103847686sosyal%20b%c4%b0lg%c4%b0ler%20%c3%96%c4%9eret%c4%b0m%20programı%20.pdf

Mehmet Nuri, Alper Yetkiner. 2012. İngilizce Öğretiminde Zihin Haritası Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarıları, Kalıcılık İle İngilizceye İlişkin Görüş ve Tutumlarına Etkisi. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 11. s. 40: 129-160.

Mehmet Nuri, Elif Cüro. 2011. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 3: 95-134.

Melissa, Nazlı Gökçe. 2019. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Çevre Eğitimi Açısından İncelenmesi. **Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi**. c. 18. s. 78: 61-75.

Mustafa, Şerafettin, Selami Yangın. 2008. İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları. **D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 14. s. 21: 42-52.

Özervet Çakırer, Yasemin. 2013. Tasarımda İnsan Odağını Kaybetmemek İçin Kentli Çocuklar ve Resmettiklerine Bakmak. **Çevre Tasarım Kongresi**. 309-324.

Özgür, Murat Ertuğrul. [15.09.2017]. Coğrafya Hakıında. Http://Geography.Humanity.Ankara.Edu.Tr/Cografya-Hakkinda/

Öztürk Zayimoğlu, Filiz, Talip Öztürk. 2013. Kanada (Ontario) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Bu Programın Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla Karşılaştırılması. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 8. s. 19: 14.

Öztürk, Özge. 2009. **Ev Kavramı ve Çocuklarda Konut Çevresinin Algılanması.** Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Parke, Ross. 1978. **Children's Home Environment: Social and Cognitive Effects.** Altman, and Wohlwill, Children and Environment. pp.33-74. Plenum Press.

Ramazan, Erol Kolçuoğlu. 2015. **Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mekansal Öğrenme Ortamları** 1. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Sağdıç, Mustafa. 2014. Üniversite Öğrencilerinin İstanbul'a İlişkin Algılarının Şehir İmajı Açısından Analizi. **Turkish Studies**. c. 9 s. 2: 1267-1283.

_____. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi. **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**. c. 7. s. 24 (2019): 390-403.

Sekin, Sefa, Mehmet Ünlü. 2002. Coğrafya Dersinin Temel Öğretim Sorunları. **Marmara Coğrafya Dergisi**. c. 1. s. 4: 43-53.

Sözlük. [20.03.2019]. **İstanbul İli İlçeleri**. Https://Www.Google.Com.Tr/Search?Q=İstanbul+İl%C3%A7e+Haritas%C4%B1veDcr=0veSxsrf=Acybgnsfiv4hzz0e_Gvdhbk8unkuk9e54w:1578605010651veSource=LnmsveTbm=İschveSa=XveVed=2ahukewj35zn3uffmahxuocakhfzyb8mq_Auoaxoeca0qawveBiw=1366veBih=657#İmgrc=Ixdy4a8euqsfjm.

Tandoğan, Okan. 2014. Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekan: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar. **Megaron**. c. 9 s. 1: 19-33.

TDK. [2019]. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Https://Sozluk.Gov.Tr/?Kelime=Mek%C3%A2n.

The Ontario Curriculum. [10.03.2019]. Https://Www.Uwindsor.Ca: Https://Www.Uwindsor.Ca/Education/Sites/Uwindsor.Ca.Education/Files/Curriculum_-_Social_Studies_1-6_History_Geography_7-8.Pdf.

Topal, Kadir. 2004. Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir?. **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 6. s. 1: 276-294.

TUİK. [01.01.2019]. İstanbul Kentleşme Oranı Verileri. Https://Biruni.Tuik.Gov.Tr/İlgosterge/?Locale=Tr.

Tuncel, Gül, Besime Arzu Güngör. 2011. **Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları**: **Kanada.** Ankara: Pegem Akademi.

Tümertekin, Erol, Nazmiye Özgüç. 2015. **Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Çevre**. İstanbul: Çantay Kitabevi.

_____. Coğrafya: Geçmiş-Kavramlar-Coğrafyacılar. İstanbul: Çantay Kitabevi. 2014.

UNDP. [17.02.2019]. Inequalities İn Human Development İn The 21st Century. Jordan: Human Development Report.

Ural, Şafak. 2012. Şehir Bilinci. **İkinci Uluslararası Felsefe Kongresi, 11-13 Ekim 2012**. Bursa Üniversitesi. 16-21.

Wilson, Ruth. 1996. Environmental Education During The Early Childhood Years. **Eric Development Team.** ED, 402147.

Yetkiner, Alper. 2011. İlköğretimde İngilizce Öğretiminde Zihin Haritası Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutumlarına ve Kalıcılığa Etkisi. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YÖK. [18.04.2019]. Coğrafya Öğretmen Yetiştirme Lisans Programı. Https://Www.Yok.Gov.Tr/Documents/Kurumsal/Egitim_Ogretim_Dairesi/YeniOgretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Cografya_Ogretmenligi_Lisans_Programi.Pdf.

EKLER

Ek 1. Araştırma İzinleri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.13533481
Konu: Anket Araştırma İzni

19.07.2018

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Sosyal Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) 29.05.2018 tarih ve 1805290338 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 17.07.2018 tarih ve 13417835 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hatice Fulden HAZIR'ın **"Sosyal Bilgiler Dersi Öğrencilerinin Kentsel Anlamda Yakın Çevre Algısı: İstanbul İli Örneği"** konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

M. Nurettin ARAS
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Evrakları eksiksiz teslim aldım. 12.09.2018
Hatice Fulden Hazır

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 5f9c-6848-35d8-832b-1fb8 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.13417835 17/07/2018
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Yıldız Teknik Üniversitesinin 29.05.2018 tarih ve 1805290338 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Milli Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 10.07.2018 tarihli tutanağı.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hatice Fulden HAZIR'ın **"Sosyal Bilgiler Dersi Öğrencilerinin Kentsel Anlamda Yakın Çevre Algısı: İstanbul İli Örneği"** konulu tezi kapsamında, ilimiz Fatih, Bahçelievler, Şişli ve Esenyurt ilçelerinde bulunan okullarda; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
17/07/2018

Nihat NALBANT
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden cbca-2a18-3f6d-a4d5-db6f kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Tutum Ölçeği Formu

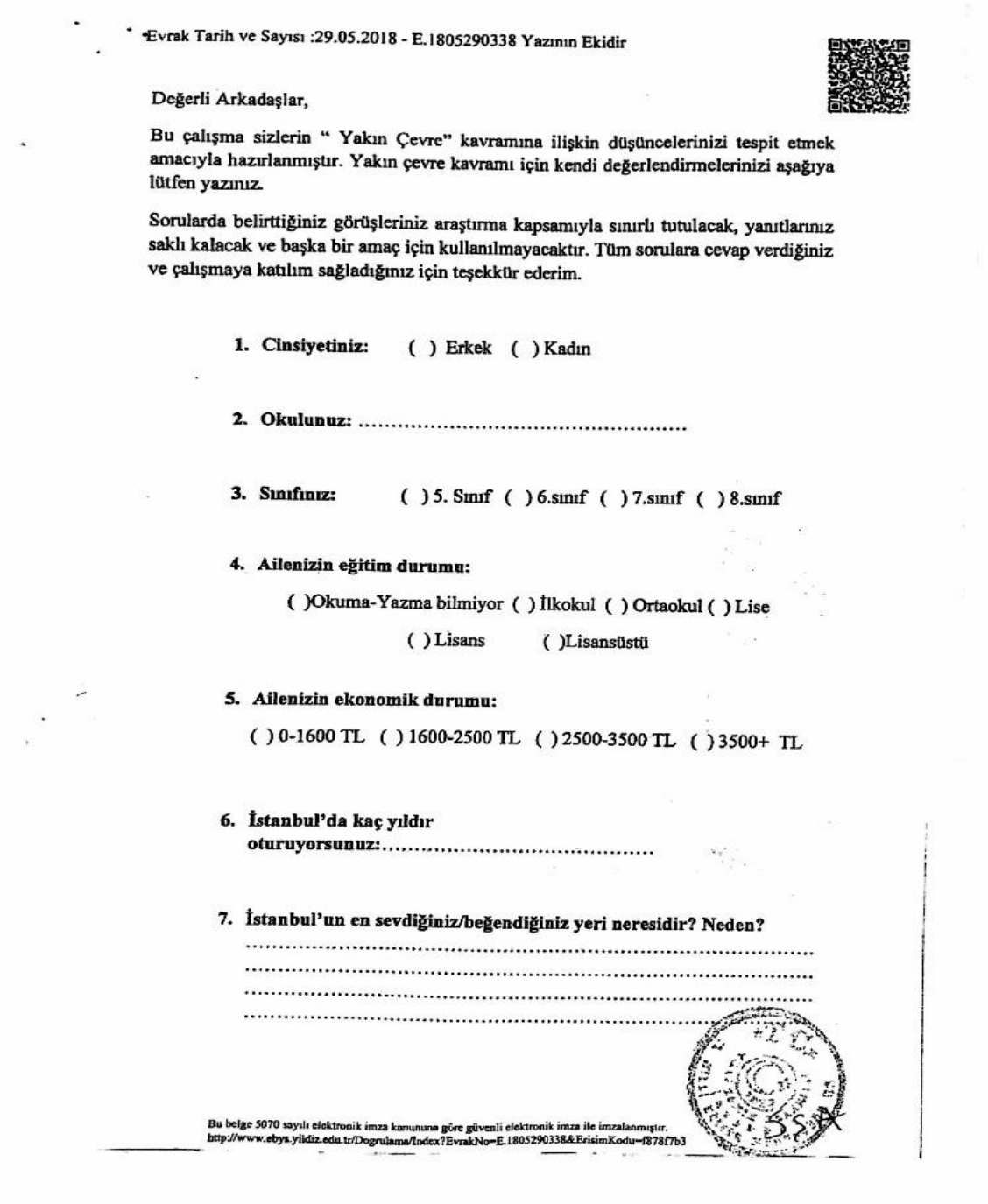

Evrak Tarih ve Sayısı :29.05.2018 - E.1805290338 Yazının Ekidir

Değerli Arkadaşlar,

Bu çalışma sizlerin " Yakın Çevre" kavramına ilişkin düşüncelerinizi tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Yakın çevre kavramı için kendi değerlendirmelerinizi aşağıya lütfen yazınız.

Sorularda belirttiğiniz görüşleriniz araştırma kapsamıyla sınırlı tutulacak, yanıtlarınız saklı kalacak ve başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Tüm sorulara cevap verdiğiniz ve çalışmaya katılım sağladığınız için teşekkür ederim.

1. **Cinsiyetiniz:** ( ) Erkek ( ) Kadın

2. **Okulunuz:** .....

3. **Sınıfınız:** ( ) 5. Sınıf ( ) 6.sınıf ( ) 7.sınıf ( ) 8.sınıf

4. **Ailenizin eğitim durumu:**

( )Okuma-Yazma bilmiyor ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise

( ) Lisans ( )Lisansüstü

5. **Ailenizin ekonomik durumu:**

( ) 0-1600 TL ( ) 1600-2500 TL ( ) 2500-3500 TL ( ) 3500+ TL

6. **İstanbul'da kaç yıldır oturuyorsunuz:**.....

7. **İstanbul'un en sevdiğiniz/beğendiğiniz yeri neresidir? Neden?**

.....

.....

.....

.....

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
http://www.ebys.yildiz.edu.tr/Dogrulama/Index?EvrakNo=E.1805290338&ErisimKodu=f878f7b3

8. İstanbul'un sembolü dediğiniz mekanlar nereleridir?

1:..... 2:..... 3:.....

9. Yaşadığınız semtte kaç yıldır oturuyorsunuz: .....

10. Oturduğunuz; ilçe: ..... ve mahalle:.....

11. Evinizin çevresinde en fazla dikkatinizi çeken 3 mekan öğesini (yol, bina, market, kavşak, mağaza vs.) yazınız.

1:..... 2:..... 3:.....

12. Evinizden okula nasıl gidiyorsunuz?

( ) Servis ( ) Özel Araç ( ) Yaya ( ) Toplu Taşıma

13. Evinizden okula giderken dikkatinizi çeken 3 mekan öğesini yazınız.

1:..... 2:..... 3:.....

14. Okulunuzdan evinize nasıl gidiyorsunuz?

( ) Servis ( ) Özel Araç ( ) Yaya ( ) Toplu Taşıma

15. Okulunuzdan evinize giderken dikkatinizi çeken 3 mekan öğesini yazınız.

1:..... 2:..... 3:.....

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
http://www.ebys.yildiz.edu.tr/Dogrulama/Index?EvrakNo=E.1805290338&ErisimKodu=f878f7b3

Evrak Tarih ve Sayısı :29.05.2018 - E.1805290338 Yazının Ekidir

16. Oturduğunuz ev ile okulunuz arasında geçen süre ne kadar?

( ) 0-5 dakika ( ) 5-15 dakika ( ) 15-25 dakika ( ) 25 dakika ve üstü

17. Okul ve eviniz arasındaki yolunu kısaca tarif ediniz.

.....
.....
.....
.....
.....

18. Yaşadığınız çevreyi zihin haritası ile çiziniz.

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
http://www.ebys.yildiz.edu.tr/Dogrulama/Index?EvrakNo=E.1805290338&BirimKodu=878f7b3

Ek 3.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğrencilerinin Kentsel Anlamda Yakın Çevre Algısı: İstanbul Örneği Başlıklı Tez Araştırmam İçin Veli Onay Formu

Sayın Veli,

Ekte çocuğunuza(öğrencinize) uygulayacağımız anket/görüşme mevcuttur. Bu bilgiler araştırma amaçlı olup öğrencinin Yakın Çevre Algısını ölçmek ve Yüksek Lisans Tez alanında kullanılacaktır. Bu bilgiler herhangi bir özel bilgi içermemektedir ve etik ilkelere paralel olarak kullanılacaktır.

Sevgili öğrencimizin adı-soyadı, ses kaydı, görüntü(video) çekimi yapılmayacaktır. Anketimizde belirtilen görüşler araştırma kapsamıyla sınırlı tutulacak, yanıtlarınız saklı kalacak ve başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

Öğrencinin imzası: **Tarih:**

Velisinin adı, soyadı:

Velisinin imzası: **Tarih:**

Araştırıcının adı, soyadı, unvanı:

Adres :

Telefon no:

İmza: **Tarih:**

ÖZ GEÇMİŞ

Hatice Fulden Hazır - hazrfulden@gmail.com

2 Ağustos 1993'te İstanbul Avcılar ilçesinde doğdu. İlköğretimini Beykoop Ali Çebi İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretimini ise Esenyurt Anadolu Lisesinde tamamladı. 2012 yılında kazandığı İstanbul Üniversitesinde Coğrafya Bölümünden 2017'de mezun oldu. Üniversitenin 1 yılını erasmus programıyla Kuzey İrlanda Ulster University'de tamamladı. 2017 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitim Programında yüksek lisansa başladı. Aynı yıl özel sektörde coğrafya öğretmenliğine başladı ve bu görevini hâlen sürdürmektedir.